

მ რ ი

№ 16

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

ნასწავლი ხალხი და სოფელი; — ქართველ ქაღს აკაკისა; სიმასინჯე დრამა — ნ. შიუკაშვილისა; კრთუნული მოძრაობა გ. გვაზავასი; ოფდღები — შ. არაგვისპირელისა; ინგიდთა ცხოვრება — ზ. მდილისა; საღიტერატურო დილა ქარ. გამსა-ზააში — ი. ნუკალ ხანი — ივ. ბუქურაულისა.

კვირა, 23 მაისი საზოლიტიკო, სამეცნიერო და საღიტერატურო ჟურნალი 1910 წ.

ნასწავლი ხალხი და სოფელი.

ჩვენს ცხოვრებაში იწყება ახალი ხანა. თუ აქამდის მოხელეობის განუსაზღვრელი ბატონობა მუხრუქს გვიკერდა, დღეს ამ ბატონობას სხვა ელფერი მიეცა. საზოგადოებრივი ცხოვრება გართულდა, რუსეთში შემოვიდა წარმომადგენლობითი წესი და ამით კანონმდებლობაში და სახელმწიფოს მართვა-გამგეობაში ხალხსაც ხმა მიეცა. მართალია, კანონი, რომლითაც დღევანდელი არჩევნები განსაზღვრულია, მეტად შევიწროვებულია, მაგრამ რაც უნდა იყოს, რუსეთის იმპერიაში არსებულ პოლიტიკურ მიმდინარეობათ იქ თავისი წარმომადგენლები ყავთ. თქვენ რომ ამ პოლიტიკურ პარტიების პროგრამები გადაათვალიეროთ უკიდურეს მემარჯვენებიდან დაწყებული უკიდურეს მემარცხენეებამდე, ვერც ერთ პარტიის დებულებაში ვერ ვპოვებთ ეროვნულ საკითხის ისეთს გადაჭრას, რომელიც სხვა და სხვა ეროვნებათა სრულ განვითარებას უზრუნველყოფს. პირიქით უკიდურესი მემარცხენეც გეტყვით: ჯერ საერთო თავისუფლება, ჯერ მოქალაქობრივ უფლებათა გაფართოება და მხოლოდ შემდეგ თქვენზე ვიზრუნებთო. ეს იგივეა, რაც დღეს მთავრობა ამბობს: ჯერ დამშვიდება და შემდეგ რეფორმებიო. გამშვიდება და გამშვიდება, სანამ წელში არ გაგწყვეტავს, მაშინ როდესაც თვითონაც კარგად იცის, რომ საუკეთესო საშუალება წესიერ ცხოვრებისათვის არის ძალმომრეობის შემცირება და ფართო მოქალაქობრივ წყობილების დამყარება. მემარცხენე პარტიებმაც კარგად იციან, რომ მოქალაქობრივი თავისუფლება თუ შესაძლებელია, მას აუცილებელივ თან უნდა ახლდეს ეროვნულ არსებობის უზრუნველყოფაც. შეუძლებელია პიროვნებას მოქალაქის უფლებანი მია-

ნიქოთ, ხოლო ეროვნულად ის უფლებებოდ დასტოვოთ, თუ საფრანგეთის რევოლუციის შემდეგ კლასთა ბრძოლა გაღრმავდა და ჩამოყალიბდა, არა ნაკლებ გაღრმავდა და გარკვეული სახე მიიღო ეროვნულმა ბრძოლამაც. თუ ნაპოლეონის ძლევამოსილ გამარჯვებათ თავისუფლების შუქი შექონდა სხვა და სხვა ხალხში და მტარვალთა წინააღმდეგ ხალხს ამხედრებდა; არა ნაკლებ აღვიძებდა ეროვნულ გრძობას, შეგნებას და ეროვნულ დამოუკიდებლობის სურვილს. მეცხრამეტე საუკუნე თანაბრად კლასობრივ ბრძოლის და ეროვნებათა თავისუფლებისათვის ბრძოლის საუკუნეა. მრავალ საუკუნის მონობისაგან განთავისუფლებული საბერძნეთი, გაერთიანებული იტალია, თავისუფალი სერბია, ბოლგარია, უნგრეთი, გერმანიის გაერთიანება — აი ეროვნულ გამოღვიძების შედეგი. ეს გამარჯვებულნი, ხოლო არა ერთი ერის მისწრაფება დამარცხებითაც დამთავრდა. საკმარისია მოვიგონოთ პოლონეთის აჯანყებანი, ხოლო ესეც არ გვაძლევს სრულს სურათს. არა ერთი ერი ისევ სხვა ხალხთა სახელმწიფოს ფარგალში დარჩა და დღესაც განაგრძობს ბრძოლას თავის არსებობისათვის. გაიხსენეთ ავსტრია და მისი შემადგენელი ერები; რომელნიც საერთო ქიდილში ცდილობენ კულტურულ ძლიერებით ერთმანეთს გაუსწრონ. მკვლევარნი სამართლიანად აღნიშნავენ, რომ ეროვნულმა ბრძოლამ, ეროვნულ უფლებათა მოსაპოვებლად საჭირო გაძლიერების სურვილმა გამოიწვია ავსტრიის ერებში ისეთი ძლიერი კულტურული მისწრაფებანი, რომ საოცარ სიმაღლეზე აიყვანა ეს ერნი. საკმარისია დავასაწვლოთ ჩეხია, რომლის შეიღნი დღეს სამართლიანად ამაყოფენ თავისი განვითარებით და დაწინაურებით. და ეს მათი დაწინაურება შედეგი არის ხანგრძლივი თვითმოქმედებისა. რამდენად მათ წინააღმდეგ აპარ-

თული გერმანიზმი მათ გასრესას და ჩავთქვას უპირებდა, იმდენად შინაგანი ცეცხლი, თვითმოქმედების სურვილი მეტად ძლიერდებოდა და გერმანიზმი ცენტრალიზმით და სახელმწიფოებრივ ძალდატანებით გამაგრებული უკან-უკან იხევდა. ბრძოლამ ნაყოფი მოიტანა, გუშინდელ მონას დღეს ფართო განვითარების ასპარეზი წინ გადაეშალა. დღეს მტერიც და მოყვარეც იძულებულია მას პატივისცემით მოეპყრას, დღეს ჩეხია საკაცობრიო ფერხულში ჩაბმულია და ღირსეული წევრიც არის.

ცხოვრების დევიზი — ვინც უმოქმედლა, ის გაქრობის ღირსია, განსაკუთრებული ჭეშმარიტებით მართლდება ეროვნებაზე, ამ მეტად რთულ სათუთ სოციალურ არსებაზე. ბრძოლა არსებობისთვის საზოგადოებრივ ცხოვრების მრავალ მხრივ სარბიელზე — აი თავის დაცვის და ამადლები გზა. ყოველი წვერი თავის პოზიციას უნდა ამაგრებდეს, ყველას უნდა ასულ დგმულებდეს არა მარტო პირადი ინტერესი, პირადი მისწრაფება, არამედ საერთო ეროვნული. თქვენ კარგი მეურნე ხართ, შეგაქვთ გაუმჯობესება თქვენ დარგში, ამით თქვენ თქვენი ერის კულტურასაც ამადლებთ, თქვენ მეცნიერი ხართ, აზროვნებას წინ სწევთ — ამით თავის სამშობლოს დამამშვენებლად ხდებით, თქვენც ხართ სოფლის მასწავლებელი, — ხალხში ცოდნა შეგაქვთ, ადამიანის ბუნებას ზრდით და აწვითარებთ, ამით თქვენ თქვენი ერის დაწინაურებას და გაღონიერებას ემსახურებით. ერთი სიტყვით, ყოველი თვითმოქმედება ყოველი მუშაობა, რომელსაც კი კეთილი ნაყოფი სდევს, ამავე დროს არის საერთო მუშაობაც, საერთო აღმადინებისაკენ მიმართული. საზოგადო მისწრაფებას მოკლებული ადამიანი იგივე ნიდაგ გამოცდილი ხეა. ის უსათუოდ უნდა დაეცეს, უნდა დამდაბლდეს. საზოგადო კანონია, რომ ყოველ რეაქციას თან ახლავს ზნეობრივი დაცემა. უიმედობა, საზოგადოს შესუსტება პიროვნებაში, პიროვნებასაც ამცირებს და მასში ცუდ ადლოს აღვიძებს. ხოლო გრძნობა იმისა, რომ ის ერთი მთელის წევრია, რომ ის შეკავშირებულია თავის ერთან მრავალ საუკუნოების ისტორიით, საერთო შეგნებით და მისწრაფებით, მას აღფრთოვანებს და იწვევს საერთო მუშაობისკენ. განსაკუთრებულ სიმწვავით უნდა გრძნობდეს ადამიანი ამ ერთობის შეგნებას, როცა მისი ერი დაჩაგრულია, როცა ამ მრავალ საუკუნოებით შექმნილ ერთობას, კულტურას განსაცდელი მოეღოს. ჩვენდა სამარცხვინოდ ჩვენში უკუღმართმა აღზრდამ შესამჩნევად შესუსტა ეს ეროვნული შეგნება მაშინ, როცა განსაკუთ-

რებულად საქროა მისი არსებობა, როცა თვითმოქმედება მეტად გვესაქროება. ერთი დიდი ნაკლი უკუღმართი აღზრდისა არის ხალხის, უმრავლესობის და ინტელიგენციის დაშორება. ინტელიგენცია ხალხს მოწყდა, სხვა ნიდაგზე გადასკუპდა და ამით თვითონაც დასუსტდა და თავის ერისთვისაც ურგები გახდა. მოსპობა ამ მეტად მანე მოვლენისა ჩვენთვის დღეს შეუძლებელია, მაგრამ საქროა ყოველი ღონე ვიღონოთ, რათა ეს მოვლენა შევასუსტოთ. საუკეთესო საშუალება კი ამისთვის არის ხალხისკენ პირის მიბრუნება. აი ზაფხულიც მოვიდა. მთელი ჩვენი მოსწავლე ახალგაზრდა და ბევრი სხვა ინტელიგენტიც სოფლისკენ მიეშურება. ეს ისეთი დროა, როცა კაცს მეტი თავისუფლება აქვს, როცა ის თავისი დროის უფალია. აი აქ შეუძლია მას გაარღვიოს ის სიღუბე, რომელიც მას თავს მოახვიეს. ყოველ წერა-კითხვის მკოდნეს ფართო და მაღალ სარბიელი ეშლება თვალ წინ. დაუკვირდით ხალხის სულიერ ცხოვრებას, შეისწავლეთ მისი სულიერი ვითარება, ჩასწერეთ სახალხო ზღაპრები, არაკები, ანდაზები, გამოცანები და სხვა თქმულებანი, მათი მოსმენა თქვენც დაგაახლოვებთ, ხალხთან, ხოლო მათი შეკრება და გამოქვეყნება ლიტერატურული განძიც იქნება, დაუკვირდით ხალხის სოციალურ მდგომარეობს, შეისწავლეთ დაწვრილებით წოდებრივი ურთიერთობანი და ის ფორმები, რომელშიც ურთიერთობანი შეღანდება. დააკვირდით ხალხის ეკონომიურს ცხოვრებას და შეეცადეთ აღნიშნოთ, თუ რა ცვლილებანი ეტყობა მას, საითკენაა მომართული ხალხის ეკონომური განვითარება. შეისწავლეთ ხალხის მეურნეობა, აღნიშნეთ, თუ რა ახალი დარგი იკიდებს ფეხს, რა უშლის ხელს ამ დარგის განვითარებას და რა ზომებია საქრო მის დასამკვიდრებლად. თქვენ ამჩნევთ, რომ ხალხი სულიერად ჩამორჩენილა, ბევრ ადგილს წერა-კითხვაც არ იციან. თუ თქვენში ღვთის მაღლი ბუდობს აიღეთ ანბანი, მთელ ზაფხულში ათიოდე კაცს თვალი აუხილეთ. ერთი სიტყვით, ასპარეზი მეტად ფართოა, აქ სამუშაო უღვევლია. მაშ მოიკრიბეთ ძალღონე გადალახეთ ხელოვნურად ამართული კედელი და თავისი ერთგულებით, თავდადებით დაუმტკიცეთ ხალხს, რომ თქვენ მისთვის კეთილი გსურთ, გსურთ მისი ამადლება და წინსვლა.

მ ა რ თ ე ლ მ ა ლ ს

(ვერდენი ელენე მახაბელს)

თქმულა: „ელენეს მშვენიერებაში
ტრადი დაარდვიაო,
ისე, რომ ნამოსახლარის
ნიშანი არ ატყუვიაო“.

ამას ჭეუმიროს მოგვიტოვრობს,
გადასულ ამბებს ზღაპრულად
და ჩვენც ბერძნების ცხოვრებას
ვითვალისწინებთ მით სრულად.

აქილეს, ჭექტორ, აიაქს,
აგამემნონი, ულისა
და სხვა გმირები ამ ამბის
ჩამდგმელი იუვენს სულისა.

ისე ავგოწერს მგოსანი,
თითქოს ვხედავდეთ თვალითა
და მათთან ერთად დამტკბარი
გხარობდეთ მომავალითა.

ის, რაც ყოფილა, წასულა!
შეორედ აღარ იქნება!
და ამ ჩვენ დროსთვის დარჩება,
როგორც ზღაპარი... ოცნება.

მაგრამ სხვა ვგარი გმირობა,
ჩვენ დროს რომ შეეფერება,
აფორთოვანებს მგოსანსა,
და კიდევ დაიმღერება!

ელენე გაქვია შენც, ქალო,
ბერძნების ქალის სახელი,
მაგრამ შობილხარ სხვა დროში
და სულ სხვების ხარ მძრახველი.

სამშობლო შენი ქართლია,
დღეს თითქმის მიძინებელი,
და იმის სასიყვარლოდ
თუ კიდევ გაიტყერს შენ გული,

გამოადვილე სამშობლო,
მიჭექევი „ელენობასა“!
თუ სიღამასემ არ გასჭრას,
მიენდვე ჭკუა-გრძობასა.

და მოძრახობის მიზეზად
შენც აირჩიე „ზარისი“!...
მაგრამ ის იყოთ უნდა კი
სულის ჩამდგმელი ზარისი.

იქ მოიკრიბე ძალ-ღონე,
იქვე ამდლდი სწავლითა,
რომ ინუგეშო აწმუთში
უკეთეს მომავალითა.

ნუ აჭედიხარ, ნუ მისდევ
იმ ჩვენ დღევანდელ ქალებსა,
რომ დაეძებნ სულ სხვაგან
საქვეყნო იდეალებსა!

სჯობს დაემსგავსო გადასულ
ძველებურ ქართველ დელებსა,
შვილებს რომ ზრდიდენ არწივად,
თვითონ ჰბაძავდენ მტრედებსა.

მაგრამ სხვა იყო ძველი დრო
მტკიცე სისხლით და ომითა.
დღეის დღე გაიწონება—
მხოლოდ ოფლით და შრომითა,

და შენც ეტადე: შვილები
გახდენ გმირულად მშრომელი,
მოჭირნახულე თავისის
და სხვების არას მდომელი!

მაშინ „ტროადად“ გაჭქრება
ყოველი სისხლის მიხვეული
და ამდლდება სანაცვლოდ
მსოფლიო საკურთხეველი.

ინგილოთა ყოფა-ქცობერება (ეთნოგრაფიული წერილები)

3.

ნიშნობა და ჰორწილი.

ინგილოთა ჩვეულებებში ყველაზედ უფრო მეტი ეროვნული ელფერი ქორწილსა და ნიშნობას შერჩენია, იგი სავსებით მოკვავონებს ძველებურს ქართულს მამაპაპურს ქორწილს, რომელიც პირვანდელის სახით მხოლოდ საინგილოში შენახულა. თუმცა დღეს ბევრნი სავსებით ისე აღარ დღესასწაულობენ ქორწილს როგორც ძველად და მრავალ წერილმანს აღარ მისდევენ, მაგრამ ჩვენ მაინც ვეცდებით სრული სურათი წარუდგინოთ მკითხველს ინგილოური ქორწილისა.

უპირველეს ყოვლისა უნდა აღვნიშნოთ, რომ საინგილოში ისევე როგორც ძველად საქართველოში, დღესაც ბევრგან აკვანშივე ნიშნავენ ბავშვებს. —ჯან, ბიავორ კი ვადაიარა (ბიკია): ეტყვის ერთი დედა მეორეს. —თუ მოჰქონ შენ ქალ შენ გადაიბე იქნეს, —მიუგებს მეორე და ამ დღიდან დაბევებულად ითვლებიან. მაგრამ უფრო მშორად 8-14 წლიანებსა ნიშნავენ.

დანიშნამდის ირჩევენ მაქანკალს, რომელიც ქალიშვილის ახლო ნათესავთაგანი უნდა იყვეს, სიძე ან მამიდის ქმარი. მაქანკალი მიდის ქალიშვილის მშობლებთან და თუ საქმე მოაგვარა და დაითანხმა, მაშინ ვაჟის სახლიდან გაგზავნიან წინასწარ ნიშანს, ანუ საწინდეს. ეს საწინდე შესდგება ერთის აბრეშუმის ქალაღლისაგან, რომელშიაც გამოხვეულია ვერცხლის მანეთიანი, კამფეტები და ქიშმიში.

ქალის მშობლებს საწინდეს რომ მიუტანს მაქანკალი თან დაეკიბხება, ბოლოს მოგიტანოთ ნიშანიო. დანიშნულს დღეს ბიკის სახლში მხიარულება-წვეულებაა, მოიწვევენ ყველა ნათესავებსა და მეზობლებს. დილიდანვე მთელი ოჯახი დიდს სამზადისშია, აცხობენ პურს, ნაზუქებს, ამზადებენ საკლავს, ჰლებენ კვერცხებს წითლად, თავს უყრიან ნიშნად წასაღებს ძღვენს და სხვა.

მთელი დღე ოჯახში მხიარულება-შეკცევაში არიან. სუფრაზედ მაქანკალს საპატიო ადგილი უჭირავს და ნიშნად პატრიისკემისა რამდენიმე მოხარშულს დედალს მიართმევენ. ამ შეკცევის დროსვე ფულს აგროვებენ საპატარძლოსათვის, პირველად მამამთილი ე. ი. ბიკის მამა უნდა ჩამოვიდეს ფულსა. ამ დროს მაქანკალი დაიყვირებს — მამამთილი სდებს ამდენსაო, რაზედაც ყველანი ერთბაშად უპასუხებენ „ააშენოს“. ყველანი რიგ-რიგობით ჩამოდიან სარძლოსათვის ფულს. ზოგი ფულის მაგიერ სხვა რამ საჩუქრებს უგზავნიან სამოზიარეს, მძივებს, ჯუნოს, სალტეს და სხვ, დაბოლოს ფულის რაოდენობასა სთვლიან და მაქანკალს აბირებენ. ასეთს დროს გატარებაში არიან საღამომდის. ამ დროსთვის უკვე დამზადებულია ნიშანი და ძღვენი სარძლოს ოჯახში წასაღებად, ესენია: ქალაღა, რომელშიც 1-3 მანეთი ვერცხლის ფულია და ოქროს ან ვერცხლის ბეჭედი შეხვეული, კამფეტი 5 გირვანქა, ქიშმიში, თხილი, წაბლი, სარკე, სეარცხელი, 40 ნაზუქი, 30 წითლად შეღებილი კვერცხი, 40 პური, ერთი ცხვარი და რამდენიმე ჩაფი ღვინო.

ყველა ამეებს ხურჯინებში ალაგებენ, შემდეგ ბინდისას ან ურმით, ან ცხენით მიაქვს სარძლოსთან მაქანკალს, რომელსაც თან აყოლებენ მახლობელს ნათესავს მას, დეიდაშვილს ან ბიძაშვილს. როცა სახლიდან ურემი დაიძვრება, მაშინ გაისვრიან თოფს, შემდეგ ისევ გასტენავენ და მივლენ თუ არა სარძლოს სახლთან იქაც ერთხელ გაისვრიან და აპითი შეატყობინებენ თავიანთს მისვლას. თოფის ხმაზედ გამოვებებიან სახლის პატრონნი, რომელსაც მისულნი სალამის მიცემისათანავე ეტყვიან: —ღმერთმა ბახტიანი (ბედნიერი) გაგზადოსო.

მოტანილს ნიშანსა და ძღვენს სახლში შეიტანენ, დაჰკლავენ მიყვანილს ცხვარს და ვახშმის თადარიგს შეუდგებიან. ამ დროსთვის ქალიანთაც მოწვეული ჰყავთ მახლობელი ნათესავები და მეზობლები ვახშმით. როცა ყველანი ვახშმით დასხდებიან ქალის მახლობელი ნათესავი ან დედ-მამა ამოალაგებენ ხურჯინსა და ჩამოაროგებენ ნაზუქებსა და სხვა რამ მოტანილს საქმელსა. შუა ვახშობაში, რომ შევლენ კიდევ ამოიღებენ ფულსა და კერძოთ ქალისათვის გამოგზავნილ საჩუქრებსა და თან ასახლებენ ვის რამდენი და რომელი საჩუქარი გამოუგზავნია.

ამ მხიარულებას თვით ქალიშვილი არამც თუ არ ესწრობა, არამედ სხვაგან სადმე არის და ხშირად თვით საქრმო არასდროს თვალითაც არ დაუნახავს.

ამ ნიშნობის შემდეგ არ გაივლის ორი-სამი კვირა, რომ ქალის ოჯახიდან უგზავნიან მამამთილიანთ ქალიშვილისაგანვე მოქსოვილს წინდებს დედამთილ-მამამთილსა და მახლობელ ნათესავთათვის არა ნაკლებ 15 და არა უმეტეს 30 წყვილისას. თითონ სასიძოს კი ეგზავნება ფულების ქისა მოქსოვილი ან ფერად ნაქრებისაგან შეკერილი.

ნიშნობიდან დაწყებული ვიდრე ჯვარს დაიწერდნენ წელიწადში სამჯერ ახალწელიწადს, აღდგომას და მარიამობას დანიშნულ ქალიშვილს ეგზავნება მცირე ძღვენი და საჩუქრები. სამაგიეროთ ქალიშვილი უგზავნის დანიშნულს ფერად ძაფებით მოქსოვილ წინდებს. დანიშნულს ქალიშვილს გარდა ამისა ყოველ შემოდგომაზედ ეგზავნება ნახევარ ფუთი მატყლი და ერთი გირვანქა აბრეშუმი.

ქორწილი საინგილოში, როგორც საზოგადოდ გლეხკაცობაშია მიღებული, შემოდგომობით იციან, როცა გლეხკაცი უფრო ღოინერია წლის მოსავლით პურით, ღვინით და სხვით. საინგილოში ერთ გადაწყვეტილ დროს იციან ქორწილების გადახდა. ეს დრო 10-15 ნოემბერია ე. ი. ქურმუხის წმინდა გიორგის დღესასწაულის შემდეგ, რომელიც 10 ნოემბერს მოდის. ამ ხნის განმავლობაში თავდება ქორწილები და სხვა დროს იშვიათად იქორწინებს ვინმე. ვინც ქორწინებას ეპირება ქურმუხობამდის უნდა შეუდგეს თადარიგს.

ერთის თვის წინად ქურმუხობამდის ვაჟის მშობლები უგზავნიან არჩეულს მაქანკალს ქალის მშობლებს საბოლოოდ მოსალაპარაკებლად და საქმის გასათავებლად. ჩვეულებრივ მშობლები ნაზობენ, უარზედ არიან, ჯერ არ მოვათხოვებთ ქალს

ტიზა არ გაუყვებიო (ე. ი. ჯეჯიშვილსა და შალე-ბის მოქსოვა კარგად არ უსწავლიო) და სხვა და სხვა. მაგრამ უფრო იმიტომ ნაზობენ და თავს იღებენ, რომ რაც შეიძლება მეტი გამოჩინდნენ სასიძოს. მაქანკალი ხშირად ორჯელ სამჯერ ტყუილ-და ლახავს ხოლმე გზასა, მაგრამ განაზებული ქალის მშობლები დაბოლოს მაინც სთანხმდებიან და გაიმართება გველი და ხანგრძლივი მოლაპარაკება დანარჩენ პირობებზედ. მთავარი ადგილი ამ მოლაპარაკებაში სამამის ფულს ანუ ათალულს უჭირავს. საქმე იმაშია, რომ საინგილოში დღემდის პირვანდელი ხალხის ჩვეულებაა დარჩენილი, რომელსაც დღეს მხოლოდ ველურს ხალხში და აქვს ადგილი. ყოველი სასიძო მოვალეა ქალის მშობლების სასარგებლოდ გადაიხადოს ფული და რამდენადაც ქალი ლამაზია და კარგი ოჯახიდან არის მით უფრო მეტია ეს გადასახადი, რომელიც ხშირად 100-400 მანეთამდის აღის, ეს ქალის მშობლების სასარგებლოდ გადასახადი ფული ანუ ათალული საინგილოში მცხოვრებ ყველა ერებშია დარჩენილი და არც ერთი მშობელი ისე არ გაათხოვებს თავის ქალიშვილს, რომ ფული არ აიღოს. რასაკვირველია, ამ ჩვეულებას საფუძვლად ის რკინის კანონიც უდევს, რომ საინგილოში დიდი სიმცირეა ქალებისა და ხშირად იძულებული სხვათა ადგილებიდან შეიძოს ხოლმე ნაკლი. მაგრამ სხვათა ადგილებიდან მოყვანილი, რადგანაც ისე გამოსადევნი და მომუშავენი არ არიან, როგორც ინგილო ქალები, ამიტომ ინგილო არჩევს თავისიანივე ითხოვს, რაც გინდა ძვირად დაუჯდეს იგი.

ამ სამამისო ფულის გარდა, რომელიც მძიმე ულად აქვს ყველას, სასიძო მოვალეა ყოველივე ზითები, ტანისამოსი და სამკაული უყიდოს საცოლეს. ჯიზა (მზითები) შესდგება არა ნაკლებ 6-15 ჯეჯიშვისა, რამდენიმე ხელი ქვეშაგებისა, აფთაფისა (სპილენძის დიდი თუნგისა) და სხვა ოჯახის ავეჯეულობისაგან. ქალს ტანსაცმელი უნდა მოუტანონ სამი პერანგი ყოზაუზისა, ერთი თაფთისა, ერთი კიდევ რამე აბრეშუმეულობა; ორი მაიწორა ერთი აბრეშუმისა და ერთი ხვევრდისა; ახლონი ყანაუზისა ყოშებიანი ზედ მოვლებული ვერცხლის ორშაურჩიანებითა და ვერცხლისავე ღილებითა, ლაბადა დაბა-ხვევრდისა; სამი ჯუნა თავზედ მოსახვევად; ორი ქალაღა, ერთი პირზედ ასაფარებლად და ერთი თავზედ შემოსახვევად; ლეჩაქი ყოჩბოინუზებით, ვერცხლის ქამარი, ილგა, ბეჭელი, სალტი და სხვა და სხვა.

გარდა ამისა სასიძო მოვალეა გაუზზავნოს ქალის მშობლებს ქორწილის გადასახდელად 15 ბაკანი ხორბალი და 15 ჩაფი ღვინო.

ერთის ან ორის კვირის წინად ქორწინებამდის ქალის მშობლებს აბარებენ სამამისო ფულს და მი-აქვთ ბატარძლისათვის ფარჩეულობა ტანისამოსის შესაკერად.

გათავდება ქურმუზობა და ყველანი ქორწილის ფაცი-ფუცში არიან. ქორწილამდის სამი დღის წინად შეუდგებიან პურის ცხობას და აკრავენ უმთავრესად ლავაშს. ლავაშის დამკერვლებს საჩუქრად აძლევენ წითელ თავ-შესახვევს, რომელიც პურის ცხობის გათავებამდის უნდა ეკრათ. ამავ დღეს ვაჟის ოჯახიდან ჰგზავნიან ქალიანთსა შეპირებულ ხორბალს, ღვინოს და საკლავს.

ქორწილის წინა საღამოს საპატარძლოს სახლი-დგან გზავნიან სამს კაცს—**მემზანაგებებს**, რომელთაგანაც ერთი მაქანკალია და ორიც მახლობელი ნათესავი ქალისა, ბიძაშვილი ან სიძე. ესენი მიდიან ვაჟიანთსა, სადაც ამ დროსთვის შეკრებილნი არიან სასიძოს ზოგიერთნი ნათესავები და მთელს ღამეს მხიარულებაში, და დროს გატარებაში არიან. ვაშ-შმობენ, უკრავენ ჩონგურს, გარმონს და ამრიგად ერთად ათენებენ. ეს არის დასაწყისი ქორწილისა.

ზ. ელილი.

(შემდეგი იქნება)

სიმაზინჯე

ღრამა 4 მოქმედებად. 5. შუიკაშვილისა

მ რ მ მ მ დ ნ ი პ ი რ ნ ი.

- თომა ძნელაძე** 55 წ., კანცელარიის მოხელარია, ამისი ცოლი 50 წლისა. | ლე. სონა, კურსისტკა, 20 წ.
- შაქრო**, 22 წ., სახლკ. - გარ. სწავლ. (მთი გიორგი, 14 წ., გიმნაზ. სწავლ. (შვილები. **ილიკო მორბედი**, 25 წ., საშუალო ტექნიკური სასწავლებელი აქვს დამთავრებული; ესლას თავის ჰატარა სახელად. აქვს.
- მარო**, მორბედის ცოლი, 20 წ.
- ვასო მენაბდე**, სუუდენტო, სონას საქმეო.
- საბა დოლაბერიძე**, 45 წ., მდიდარი კუზიანი კაცი.
- დარეჯან**, საბას და, 40 წ., გასათხოვარი.
- ფილიპე**, 50 წ. | საბას
- მზარეული**, 30 წ. | მსახურნი.

მოქმედება I.

ღარბულად მოწეობალი სასტუმრო ოთახი ძნელადის სახლში, ძველებური მდივანი, წინ რვეალი მკაცრად ჯეჯიშვის სუფრით გადაფარებული; მკაცრად აღბოძი. ჰატარა ტახტი; ზედ ორი მუთაქა და პალიში. ძველებურ პალიშიანი სკამები. კედლებზედ წმინდანების სურათები. (ფარდა რომ აიხდება, სცენა ცანოვია. **ქეიქოშის** გიორგი, 14 წ. გამხდარ-გამხდარი ბიჭა; ფარმის ძველებური

ური ტანისამოსი—მოკლე, ტოტეპ ჩამოქნხილი შალ-
ვარა, თავზე ზრუსიას ფორმის ქუდი გომნაზიას გერ-
ბით, ფეხსაცმელიც თათქმის დაგლეჯილი, მაგრამ ზონ-
რებანა და შალა ქუსლებზედ; წელზედ სრულებით ახალი
ბრტყელი, ორ გოჯიანი ქამარი).

გიორგი. (ხელში კატლეტი უჭირავს და გაუივთა
სთქვლეფს) იპ, იპ, რა გემრიელია! (კარკში გამჩნდება
გულ-მოსული დარა მკლავებ დაკარული, წინ-საფა-
რით, ხელში ზრტყელი დანა უჭირავს)

დარია. მოიტა, გიორგი, თორემ შვილები არ
დამეხობება, არ ვიცი რას გიზამ!

გიორგი. (უურადღებს არ აქტეკს) იპ, იპ, რა ბე-
მრიელია!.. ერთი კვირა შემწვარი არ მიტამია.

დარია. შე შეჩვენებულა, სათითაო ძლივს გა-
მოვიყვანე... სადილად რაღა მოვიტანო?..

გიორგი. (თავისთავის) რა გემრიელი იყო!.. (თი-
თებს შარვალზედ აწმუნდს)

დარ. შეგაჩვენოს ღმერთმა, კარგი ადამიანი
შენ არა ხარ! (გაბრუნება უნდა; ისევ მოტრიალდება)
სადილზედ კატლეტს ხელი აღარ ახლო... შენი
წილი შესჭამე?..

გიორგი. კიდევაც გიხლებით... პირველი მე
დაიჭრაცხებ ხელს!

დარ. სადილობისას იმ ოხერ გომნაზიაში ჰგდე-
ბულიყავი!

გიორ. შეიტანეთ ფული და... (დაცინვით) ნა-
ხევარი დღე მოსვენებით იქნებით. (დიდსავით დასო-
ტებს და ვითომ უღვაშებს ისწორებს. ამოიღებს ჯიბიდან
პანაჩონს და უკადებს)

დარ. ეგ რაღა!.. პაპროზი?..

გიორ. არა... მაკრონია!.. (სწევს უშნოდ, მე-
რე დედის მაუახლოვებას და შუაბოლებს)

დარ. (შწარედ) გმადლობ!

გიორ. (პანაჩონის კოფოფს უჩვენებს) მერე რა
პაპროზია! აი ზედ მარქსია გამოსახული!

დარ. (შწარედ) ეგ-ღა გაკლდა!.. შე შეჩვენე-
ბულა, ჩვენ პურისთვის არა გეყოფნის ფული და
შენ პაპროზს ეწევი?!. მაგისთვის გაპყიდე წიგნები?!.

გიორ. ნუ გეშინიან, დედაჩემო, არც ისეთი
ბედოვლათი ვარ—ჩემი მარქსი სამ კაპეკადა ღირს!
(ისევ კოფოფს უჩვენებს)

დარ. სხვა არა იყოს-რა, რომ გაიგონ, გიმნა-
ზიიდან გამოგადგდებენ.

გიორ. ხა, ხა, ხა! დაეძინებია, დედა ჩემო,
დაეძინებია! ხა, ხა, ხა!.. წაბრძანდა ის დრო და-
განქრა, ვითა ოცნება!.. ეხლა თავისუფლებაა, დე-
და ჩემო! მასწავლებლებს შიგ ცხვირში ვაბოლებთ,
მაგრამ ისინი კეთილ-ნებობენ და ველარა ჰხედავენ!

დარ. შვილას ცემა არა მნატრებია აქამდის,
მაგრამ, ნეტავი ღმერთმა ინებოს და ერთი დღი
დააბრუნოს წარსული დროება, რომ ჩაგაძრონ ეგ
შალივარი და მაგავე პაპროზით შენი „თავისუფლე-

ბის“ შესაფერი დაღმა დავასონ; შე უტვინო მოქა-
ლაქვე, შენა!

გიორ. ხა, ხა, ხა!.. ფეოდალობის სუნი გი-
დის, დედა ჩემო!

დარ. ნეტა ახლა შენ სუნსაცა ჰგრობობდე,
დარდაკო პამპულავ! (ბრაზით კარებს მიაჯახებს და მიდის)

გიორ. (კარებიდან უკან მიაძახებს) ბურჟუაზიუ-
ლი, ბურჟუაზიული!.. ხა, ხა, ხა! (გაბრუნდება და
დასბოტებს; სწევს და ტანისამოსის იწორებს—კეკლეტებს)
ჩვენ კლასში ეხლა ჩემზედ განიერი ქამარი აღარა-
ვისა აქვს!. (შემოდის თამა გამსდარი, ცხოვრებისგან
დაძაბუნებული, მალეული კაცი: ბუნებით კეთილი, მაგ-
რამ აუტანელი შრომისგან, გაჭირებისგან და შვილებ-
თან უთანხმოებით გააჯახებული. ხელში კასტელარის
ქნაი“ უჭირავს. გიორგი პანაჩონს აქრებს და გაქტე-
ვას უნდა)

თომა. პაპროზის სუნი!.. მოიცა, მოიცა! შე-
ნა სწევდი პაპროზს? (თავ-ჩაღუნული დგას)
ან ეგ ქამარი ვინ მოგცა? კიდევ გაპყი-
დე რამე? (უძლეურად დაეშვება დივანზე) რა გი-
ნდათ ჩემგან, შვილო?.. მომკალით და მომჩით!..
რა დაგიშავეთ, თქვე წყეულებო?! ვერა ხედავთ,
თქვე შეჩვენებულნო, რომ კბილის ტკივილიც-კი
გამიტანს. ისე ვარ დაძაბუნებული!, რა გეშველე-
ბათ მაშინ?. მაგ ქამრის ფასად ერთი შალივარი მო-
გივიდოდა! აბა ერთი შენ თავსაც შეხედე, შე კა-
რიკატურავ, შე გარსაკლიანო კავალერო!.. მე სწა-
ვლის ფული ვერ შემიტანია—აი, ორი კვირა ქუჩა-
ქუჩა დალაზნანდარობ,-შენ კი ფულს თავის დასა-
მანინჯებლად ხარჯავ!

გიორგი. (ბუზღუნით) სონასთვის და შაქროსთვის
ხომ გაქვთ, რომ პეტერბურგში და საზღვარ
გარეთ უგზავნოთ!

თომა. მე აღარავისთვის აღარა მაქვს!.. გავ-
წყდი წელში!.. თქვენი ტოლები თავს თითონ ირ-
ჩენენ... წადით თქვენც!..

გიორგი. მამის მოვალეობაა—შვილები გამო-
ზარდოს!

თომა. (სიტყვა უშრება) თქვენ... შვილები-კი
არა-პირუტყვები ხართ!. (შემოდის ილიკო და მარო,
ილიკო ახალგაზრდა, მხარ-ბეჭიანი ემწვილია, ხორცილ და
სუფით ჯან-სადი; მხიარული, მოცინარი. სხე ინტელი-
გენტისა აქვს, თუმცა ესლა სხელონოდგან დაბრუნებუ-
ლა და აცვია ღურჯი ხალათი, შემოდგან ზინჯავია. მარტ
ახალგაზრდა, ჯან-სადი! და მხიარულია; აცვია ევროპიულად.
მაგრამ სხად! მათ ხორციელ-სულიერ სიმრთელეს ეველ-
გან მზის შუქი და სითბოება შეაქვს.)

ილიკო. ააა! გამარჯობა, თომა!.. როგორ მო-
გიკითხოთ?.. დღეს რუსეთს და ევროპას ელით?.
(ხელს აწმეფს)

მარო. გამარჯობათ! (ხელს აწმეფს)

ილიკო. (შორიდგან) გამარჯობა გიორგი! (მა-

რო მივა გიორგისთან და ხელს ართმევს) მას სტუდენტები მოგვივლენ? კეთილი, კეთილი!..

თომა. ეხლა, ჩემო ილიკო, აღარც მოსვლია მათი საკეთილო. აღარც წასვლა!

ილიკო. არც ვგრე გაზვიადება ვარგა, ჩემო თომა!

თომა. გაფუქდა დროება, გაფუქდა! ხალხი რალასაც წამოედლა!..

ილიკო. ძველი თაობა ყოველთვის ახალ წესწყობილებას აძაგებს!. აბა რით გაფუქდა?

თომა. აბა რა ვიცი!.. არც ისეთი ნასწავლი ვარ და არც დრო მაქვს მაგაზე ვიფიქრო!.. ვგრძნობ კი, რომ რაღაც დიდი სწეულება შეეპარა ხალხს.. ოჯახს!..

ილიკო. ერთ ძერას მივარდნილ ადგილას ბუდე ჰქონდა და შიგ ახლად გამოჩეკილი ბარტყები ესხდა. ერთხელ ამ ძერამ დაავლო კლანჭები ერთ ბარტყს, გაშალა ფრთები და ტრიალ-ტრიალით წავიდა მალლა-მალლა!.. მიდამოს თან-და-თან სივრცე ემატებოდა და მზის სხივს უჩვევ ბარტყს თვალები უჭრელდებოდა. ბუნების სიმშვენიერე მრავალ-ფერად იშლებოდა და ფართო სივრცეს თვალი ველარ სწვდებოდა!.. „კიდევ, კიდევ!..“ ეხვეწებოდა ბარტყი: „ბოლომდის ვიხილო ეს სიმშვენიერე!“ — „სახლვარი არა აქვს, ჩემო, ჩემო პატარავ, გეყოფა!“ უბასუხა ძერამ და ისევ ტრიალ-ტრიალით დაეშვა ბუდისკენ. როცა ძერა სანადიროდ წავიდა, პატარა ბარტყი აცოცდა ბუდის პირთან და მოისურვა მზისაკენ შენაფარდება, მაგრამ სუსტმა ფრთებმა ვერ შეიმაგრეს ჰაერში და ბარტყი ძირს ქვევს ჩაენარცხა!... (ჰაუზა) ყველა უსაზღვრო ბედნიერებას ეპოტინება, ჩემო თომა, თავის ძალ-ღონეს ალევს უდროულად გავლიძებულ სურვილებს და ამით არამც-თუ ისობა მომავალს, არამედ აწმყოს შესაძლებელ კეთილდღეობასაცა იზხამავს!

თომა. (ჰაუზის შემდეგ) ჰარ ვიცი, არ ვიცი... ცუდად-კია საქმე და... (შემოდის დაჩა; საქმეს მორჩობილად)

ილიკო. ვახლავარ დარბას., მოგილოცავთ შვილების დაბრუნებას! (ილიკო და მარო ხელს ართმევენ)

დარია. აბა სად არიან... თვალები დამიწყდა.
ილიკო. (სასთას სინჯავს) ჩქარა მოვა მატარებელი მას ერთად მოდიან სონა და შაქრო?

დარია. შაქროს გერმანიიდან პეტერბურგში შეუვლია და ეხლა ერთად მოემგზავრებიან.

ილიკო. ეგ-კი მეტი ხარჯი მოსვლია!

თომა. ვისა ჰკითხავენ, ილიკო!. დასვირობენ...

დარია. (ხვეწნით) ორი წელიწადია. არ გვინახვანან.., დღეს მაინც საყვედურით ნუ დაგზვდები, თომა!. ერთ დღეს მაინც გავიხაროთ მათი დაბრუნებით!..

თომა. დალოცვილო, მე-კი არ მინდა გავმხი-

არულდე, მაგრამ ეს ოხერი შუბლი რომ არ იხსნება!.. (გიორგიზედ უჩვენებს) მარტო ამას შეუძლიან მოუსპოს ათ მამას სიცოცხლის უნარი.

ილიკო. ეს ისევ ისე დადის?

თომა. მას რა ვუყო?. საიდგან მივცე სწავლის-ფული? საბას ვალი ისევ აუტანელ ტვირთად დამაწვა და კიდევ ხომ ვერა ვთხოვ!

ილიკო. მე საშინლად მიკვირს ამ კრიტიკის ხელ-გაშლილობაც; შენ, თომავე, განსაკუთრებით კეთილის თვალთ გიყურებს!

თომა. ბარემ გასაღანძლია მაგ კეთილი თვალისთვის, მაგრამ რას იზამ? დამონავებული ვყვევარ (ილიკო გაკვირვებით შეჭურვებს ვერ გაუგია)

დარია. (ილიკოსკენ მიიწევს და სიძულად) როგორღაც ჩვენ სონას იმედი აქვს.. (ილიკოს და მაროს სმინება სიცილი აუტყდებთ)

ილიკო. ხა, ხა, ხა,! სონასი?.. ხა, ხა, ხა,!.. აი ეგ პირუტყვი ეგა!.. ეგ შეურაცხყოფაა!

თომა ბარემაც მაგრამ, მაგრამ გაქირებული კაცისთვის თავ-მოყვარეობა მეტი ბარგია,

ილიკო (დაფაქრებული) ეს ოხერი გაქირება რამდენ, რამდენ დამცირებას ათმენინებს ადამიანს!

თომა სონასა და შაქროს რომ რუსეთში ვისტუმრებდი, ჩემმა უფროსმა, სამსახურის დროს ექვსი კაცის თანა-დასწრებით, სიბერისაგან გამოტყინებული მიძახა თვალთ დამიბნელდა და მთელი სხეული ამითრთოლდა... ცოტა კიდევ და საწერელს ვთხოვდი თავწასულ ბრიყვ უფროსს, მაგრამ... გესმის?.. ცოტაოდენ ჯილდოსაც მოველოდი... (ჰაუზა) ეს რომ ჩემმა შვილებმა გაიგეს ზიზლი გამომიცხადეს!. ხე, ხე, ხე!.. ბურჟუა მოხელისგან მეტ რა თავ-მოყვარეობას უნდა მოველოდეთო... ხე, ხე, ხე!.. მაგრამ მათმა ამპარტავნობამ მაინც არ იუკადრისა ის დამცირებით მიღებული ათი თუმანი, ჩაიღო ჯიბეში და ევროპისკენ გაქუსლა. ხე, ხე, ხე!.. (უჩვენებს გიორგიზედ) აბა თუ მაგ თავისუფალ მოქალაქესა ჰკითხე..

ილ. (მოუბრუნდება გიორგის) აბა, აბა!.. ბიქოს!.. ხა, ხა, ხა! ეხლა შევამჩნიე—ხა, ხა, ხა!.. (ხელს მოჭკიადებს და წინ მიჰყავს) ეს რა გარსაკლი შემოგვიქვია! (ატრიალებს) ვა, ვა, როგორ უხდება, რამდენი გიმნაზიელი ქალი დაიტანჯება შენი სიყვარულით;.. (გიორგი გაეშვება და უკან მიდის)

მარო. თავი დაანებე, ილიკო.

თომა. (წამოდგება) ე-ე-ხე-ხე!.. (გადას)

ილიკო. მეც საქმე მაქვს... სტუმრებს მერე ვნახავ. (წასვლას ახარებს) არ ვიცი, რომელს უფრო გიხარიათ სონას მოსვლა-თქვენ, თუ მაროს? დარია!

დარია. (მაროს დედა-შვილურად მოეხვევა) დებივით შეზრდილნი არიან, გიმნაზიაშიაც ერთად იყვნენ... საკვირველი არ არის, ილიკო.

ილიკო. (ხუმრდებით) ჩემმა მარომ ცოტა აღრე სწავლას ზურგი შეაქცია... ოთხი კლასით დაკმა-

ქვემოთ კალი?
23.9

დარია. აღარავის უკონებს, ბ. საბა ჩვენც აღარ შეგვიძლიან ამოდენა ხარჯი!.. რაც ისწავლა ისიც თქვენი წყალობით.

საბა. (ხუმრობით) რახან მაგრეა, ამას იქით ჩემი ქისა სონასთვის!.. არა-სონას სწავლისთვის აღარ გაიხსნება... ხე, ხე, ხე!.. ერთი კარგი ქმარი და... ხე, ხე, ხე!..

მარო. (ცბიურად) საქმეც მაგაშია, ბ. საბა, რომ კარგი საქმრო იშვიათია!

საბა, ხე, ხე, ხე... რასაკვირველია, რასაკვირველია!.. მაგრამ ნურც ჩვენ გამოუდგებით ძალიან დიდს. ხე, ხე, ხე!.. ცოლ-ქმრობის საკითხი ძალიან გააზვიადეს... ცხოვრებას უფრო სადად უნდა შევხედოთ!.. უნაკლო კაცი არ მოიპოვება!..

დარია, რასაკვირველია.

მარო. ნაკლიც არის და ნაკლიც!

საბა. ცოლ-ქმრობაში, მაგალითად, თქვენ რა ნაკლი უფრო მიგაჩნიათ შეუწყნარებლად?

მარო. ის ნაკლი, რომელიც ურთი-ერთ სიყვარულს უშლის.

საბა, ხე, ხე, ხე!.. ახალგაზრდა ბრძანდებით, მაგრამ ძალიან ფრთხილი ლაპარაკი გკოდნიათ!.. ხე, ხე, ხე!.. მაგალითად, გარეგნობაზედ რა შეხედულებასა ბრძანდებით?

მარო. ჩემის აზრით, გარეგნობას სიყვარულში პირველი ადგილი უჭირავს, თუმცა, რასაკვირველია, მარტო გარეგნობა საკმარისი არ არის.

საბა. ხე, ხე, ხე!.. მაშ თქვენს ქმარს როცხირი ცოტა მრუდე ჰქონოდა, არ შეირთავდით?..

მარო მასთვის არ დავიწუნებდი, მაგრამ რომ შუბლზე ჰქონოდა გამობმული, მაშინ-კი ვეღარ შევიყვარებდი, თუნდ, რომ სხვა ფრიც უნაკლო კაცი ყოფილიყო.

საბა. (ფიქრულად, თავს იმაგრებს) ხე, ხე, ხე!.. მესმის... ხე, ხე, ხე... (გამოდის თამა; საბას მოწიქებათ თავს უგრანჯ და ხელს ათმეფს)

საბა. ხე, ხე... კიდევ კარგი, თომა, ცხვირი სწორე გაქვს, თორემ დარია არ წამოგყვებოდა... ხე, ხე, ხე!..

დარია. (მარცხ) წამოდი ბალკონიდგან გავიხედოთ, ხომ არ მოდიან, (გადაან)

თომა. ნეტავი არ იქნებოდა... იქნება კიდევ ადამიანსა ვმსგავსებოდი!..

საბა. არა, თომა, ცოლ-შვილიანობას ნუ ემდურები! ჩვენი სიღარიბის და გაჭირების მიზეზი ჩვენი გაუმადლარობაა; ვეღარავის ვეღარ დაუქმაცყოფილებია ეს მადა და ბედსა სწყევლიან.

თომა. მართალი ბრძანებაა, მართალი.

საბა. შენ შეილებს რომ ნაკლები მადა ჰქონდეთ, არც ეს აუტანელი ტანჯვა დაგატყდებოდათ.

თომა. ოღონდაც!.. ბატონო, ეს რუსეთით, ეს ევროპა!.. საიდგან? აკი ვჭამთ კიდევ ერთმანეთს! გიორგის სწავლის ფასი ვერ შემიტანია და ლამის

გადაგვასახლოს თითის ტოლა ბიჭმა!

საბა. მართლა, რამდენია შესატანი?

თომა. ბევრი არაფერი, მაგრამ ჩემთვის-კი...

საბა. მაინც?

თომა. ოთხი თუმანი,

საბა. (იღებს ფულს) აი შეიტანე... ნუ მოაღდენ...

თომა. (სისხრულით ათრთოლდება, მაგრამ არ ართმეფს) მაგდენი თქვენი შეწუხება...

საბა. აიღე, აიღე!.. რა უყო გაჭირებული ხარ!..

თომა. (ეაფხუება მკრამ ათმეფს) არ ვიცი, როგორ გადავიხადო თქვენი მადლობა!..

საბა. (ხუმრობით) მადლობა იმათ გადამიხადონ ვისთვისაც სესხულობთ... ხე, ხე, ხე!..

თომა. (ხელს გაიქნეფს) მაგათი იმედით!..

საბა. გიორგი, ვთქვით, ჯერ პატარაა, მაგრამ... ხე, ხე, ხე... სონას-კი ეხლა შეუძლიან.. ხე, ხე, ხე!

თომა, (ხელს გაქნეფს) თქვენი ქირა არა მქონდეს!.. აიღებს წიგნს ხელში და მთელი დღე თავს ითქეფს!.. სად შეუძლიან საქმიანობა!..

საბა. არა, ფულით რასაკვირველია, არ შეუძლიან, მაგრამ... ხე, ხე, ხე... ცოტა რამ ყურადღება... მეგობრობაც კარგია ჩემისთანა... ხე, ხე ხე... ობოლ-ობისთვის... ხე, ხე!..

თომა. (თან-და-თან იკრუნხუება) მაგას რათა ბრძანებთ!..

საბა. მაშ რა არის, თომა?! თუ მე ჩქარა არავინ დამიმეგობრდა, ეშმაკი დაგვეპატრონება მეცა და ჩემს ქონებასაც!.. არა-ძნელი-კია ჩემისთანა მახინჯზედ ქალმა გული დაიბერტყოს, მაგრამ... ხე, ხე, ხე.

თომა. (დაბნეული) მაგას რათა ბრძანებთ!..

საბა. ეგრეა, თომავე, ეგრე!.. ახალგაზრდა ქალეზს ჰკვა ფვალეზში აქვთ!.. აგერ წედან მარომა სთქვა რომ ქმარს იმიტომ წაყვევ, რომ ცხვირი სწორე აქვსო... ხე, ხე, ხე!

თომა. ახალგაზრდები არიან...

საბა. (ყურთან მკაფიოდ) მშობლებიც იმიტომა ჰყავთ, რომ რჩევა მისცენ, თავიანთ გამოცდილებას დაუმორჩილონ!..

თომა. (ჩაფიქრებული, აღუდგებული ფულს ხელში სრესს) იცი რა... ეს ფულები ტყუილად გამოგართვით.

საბ. როგორ?

თომ. ამ დღეებში მისაღები მაქვს... გმადლობთ!.. (ფულს აწვდის)

საბ. გქონდეთ... სხვა საქიროებისთვის გამოგადგებათ!..

თომ. არა, ბ. საბა, გმადლობთ...

საბ. (ფიქრულად) არ მესმის... თუ გაწყენინეთ...

თომ. (მოწიქებით) რასა ბრძანებთ... მე წყენა როგორ შემიძლიან... გმადლობთ! (აწვდის ფულს)

საბ. (ბრახს იკავებს. ფულს ათმეფს) რას იზამ!.. მე შეველა მინდოდა და თქვენ... თავში მახლით!..

ქალაქი
23.10

ყოფილდა...

ღარია. ნეტავი, შენი სიცოცხლით, ჩემი სონაც ვგრე დარჩენილიყო დაროსავით ჯანმრთელი, და ბედნიერი ყოფილიყო!

ილიკო. (ხუმრობით) ბედნიერი!. (მარას ცხვირზედ ქუდს გაუსხუნებს და მიდის) ნახვამდის!.. ნახვამდის!.. (გადის. გიორგიც უკან გაჰყ- ვება)

მარო. (აღერსით) რომ იცოდეთ რა მოუთმენლად ველი სონას (დარას მოეხვევა და ჰკოცნის) ზაფხულს შემდეგ ხომ ისევ წავა?

ღარია. ველარ ჩემო მარო.

მარო. არა მგონია, სონა დაგთანხმდეთ.

ღარია. აღარ შეგვიძლიან, შეილო! თომა წელში გასწყდა... ადამიანს აღარა ჰგავს ჯაფისა და ფიქრებისაგან!.. ეგეც მეტის მეტი ახირება იქნება!.. გიორგი-კი ჩვენი შვილი არ არის?! აი ისე დაყალიბდეს, რადგანაც ფული ვერ შეგვიტანია! (ზაუზა) ესეც რომ არ იყოს, სონა რუსეთის ჰავას ვერ იტანს; ისეც სუსტი იყო და ეხლა ლამის სიკვლევე დაემართოს... რა ეშმაკად უნდა რალაცა კურსები, თუ დასნეულდება!.. აი ეხლაც ნაავადმყოფარი ამდგარა და მოდის. (ზაუზა) ეხ, ჩემო მარო, ნეტავი ისიც ნაკლები სწავლით დაკმაყოფილებულიყო და შენსავით ჯან-მრთელი. მხიარული, ბედნიერი ყოფილიყო

მარო. სწავლას ხომ უბედურება არ მოაქვს!

ღარია. მოაქვს, მოაქვს, შენმა გაზდამ! არ გაბრიყვდები—ამას საზოგადოდ არ ვიტყვი, მაგრამ ესეთ გარემოებაში-კი, როგორც სონას აქვს, სწორედ უბედურება მოაქვს!.. (ზაუზა) სწავლობს. სწავლობს და რა გამოვიდა რა! იქამდის მოუძღურდა, მოიხვარსლა, რომ სიცილის შნოც-კი დაჰკარგა! რა ეშმაკად უნდა ადამიანს დიდი სწავლა, თავ თავისავე ჰირის-უფლად გადაიქცევა! ეგრე არ არის მარო?.

მარო. (ზაფხუბით) მეც ბევრჯელ მიფიქრია სონაზე და, წარმოიდგინეთ. მაგავე დასკვნასთან მივსულვარ!.. რაც უფრო მეტს სწავლობს, უფრო მეტად ეკარგება სიცოცხლე. ბედნიერების შნო. აღარც მზის შუქი ახარებს, აღარც მწვანე ველ-მინდორი და მგონია, ცასაც რომ მიეწიოს, იქაც ვერ იგრძნობს ბედნიერებას!

ღარია. (მწარედ) მართალია! (ზაუზა)

მარო. მე ერთის იმედი-ლა მაქვს... თუ გამოაცოცხლებს, ისევ ის!..

ღარია ნეტავი არ იქნება, შენი სიცოცხლით!.. (ღიმილით და საიღუმლოდ) მგონი ეგეც ახლოა!..

მარო (გაკვირვებულად) როგორ?

ღარია. ვასო მენაბდე რომ არას... ხომ იცნობ?

მარო. როგორ არა.

ღარია. (სიამოვნებით) მგონი რალაც, ამბავია მათ შორის...
მარო (გახარებული) მართლა? ჩინებული ყმაწვილი კაცია და მერე საშინლად მიხარია... ის ეშმაკი რო არაფერსა მწერს!..

ღარია. მეც მარტო ამ ბოლო დროს ისე. გაკვირვებით მატყობინებდა.

მარო. ნეტავი, ნეტავი!.. ის-კი არ მოდის?

ღარია. ის ცოტათი შეფერხებულია პეტერბურგში... რამდენიმე დღის შემდეგ ისიც ჩამოვა.

მარო. (ხუმრობით) ხა, ხ, ხა!.. საბა?

ღარია. თვალი-კი დაუდგეს!

მარო. (ხუმრობით) მდიდარია!

ღარია. ოხრად დაურჩეს!.. ცხრა ქალი რომ მყვანდეს და შიმშილით მებოცებოდნენ, ერთს არ მიეცემ!

მარო. (წამოადგება და სიამოვნებით ხელებს ისრეს) მობრძანდით, მობრძანდით, ქალბატონო!.. ხა, ხა, ხა!.. რა სასაცილოა!.. იცით, ღარია, ამ ორი წლის წინად სონა პლატონიური სიყვარულის მოტრფილად იყო... თავის დღეში იმ პირობით არ გავეთხოვდები, რომ ქმრის ხელი შემეხოსო!.. ხა, ხა, ხა!.. ორსული ქალი ზიზლსა მგვრისო, თავის დღეში ჩემს სიყრვა რულის მაგისთანა პირუტყვილი გრძნობით არ შევლახავო! ხა, ხა, ხა!

ღარ. სულელი.

მარო. მე ვუპასუხე—მოიცა, ვინმე შეგიყვარდეს და მაგაზედ მაშინ ვილაპარაკოთ მეთქი!

მარო. (შემადის საბა. მადლი, კუზანია, საზაზადარი; მამუნიანით გქელი ტანქე მკლავები. სქელი ბარძაყები, ჰატარა თავი. ვაწრო, უყურული თვალები; სიფრიფანს ცხვირი, განიერი ჰარის ნახობა, სქელი ღაშუბი, ჩაშავებული კბილები, სქელი ნიკაბი. ევაგლისაგან დაჯიჯილი, ჟანგის ფერი სახე და ჯა-იქ ნაგლეჯ-ნაგლეჯი ჰადარა შერთული წვერ-უღავაში. მდიდარი, დვარძლიანი, სასტიკი, ადამიანის შტერი; თათხანც ბეჭი და მცირეობა გამოუვლია; შეტადრე ქალებსაგან და სძულს ადამიანი. სხვისი ტანჯვა მას გულს ჰფხანს; ხშირად ფითრდება და ჯანგ-მოსული საზარელია, მხეცი, სატანა... ეგრეა უღად აცვია. ხელოში თაიგული უჭირავს)

მარო. (ჩუმად დარაის) სონას პლატონიც მოვიდა.

ღარია. (მწაწკბით მიეგებება) ბ. საბა!.

საბა. ხე, ხე, ხე!.. სტუმრებს ელით.. აი მეც მინდა განათლებულ სტუმრებს ზრდილობიანად დავხვდე... ხე, ხე, ხე! (თაიგულზე უჩვენებს)

ღარია. თქვენი ყურადღების ღირსნი არ არიან.

საბა. გამარჯობათ! (ხელს აწმეკს ორთავეს) ვნახოთ, რას ჩამოგვიტანს პეტერბურგიდან.

ღარია. ნეტა თითონ იყოს კარგად და ჩვენ არა გვინდა-რა... დაბრძანდით.

საბა. (ეველანი სხდებიან) განა ვერ არის კარგათ?

ღარია. ვერ იტანს პეტერბურგის ჰავას... უქვიფობს.

საბა. ეებს! გამოცდილი ხალხისა აღარა სჯერათ-რა.. რამდერჯერ მიუქვამს თომასთვის—კაცო დაიბარე, ჩამოიყვანე, ეყო ამდენი სწავლა მეთქი.

21146 13-8

თომ. რასა ბრძანებთ... მე ისე ვარ თქვენგან... დავალბული, რომ ვანა შემძილიან უბატურად მოგქეცეთ?!

(აჩქარებით შემოდის დარეჯან. მღალ-მღალი, გაშხმარა; დადმუნსილ ზირსუდ გუთსოფრობის დაღა აზის. ძმარეით სძულს ადამიანი, ღამაზა ქაღებოკი განსკუთრებით. კუშკავით ხოთხოთეს, გველივით სისინეს)

დარეჯან. მატარებელი მოვიდა... საცა თქვენი სტუმრებიც განდებიან... გამარჯობათ!..

თომ. (მოწიწებით ხელს ართმევს. დაფაცურდება.) მაშ მოვიდა?.. შევტყობინო... (გადის დარაასთან)

დარეჯან. ოხ, რომეო, თაიგულიც მოამზადე?!. ხი, ხი, ხი!.. (საბა მობრუნებულია დგას და ხსუსხს არ აძლეეს) მგონი, შენ გუნებაზე ვერა ხარ! (მოუხლოვდება და ხელს მოჭკადებს)

საბ. (ბრავით) ეს სულ შენი მეტირობაა!.. ჩემისთანა მახინჯისთვის ქაღის კარი დაკეტილია!

დარეჯან. ტე, ტე, ტე!.. აპილბილებულა ჩემი ბატონი-ძმა!.. მოითმინე, მოითმინე!.. სუნითა ვგრძნობ, რომ... (შემოდანს დარა და მარა) აა, ვახლავარ დარიას!.. (თრთავს ხელს ართმევს) მომილოცავს, მომილოცავს!.. საცა მოვლენ...

დარ. დიახ, ეტლები უკვე მოდიან სადგურადგან... ისე მოუთმინლად... (ფანჯარაში გადაუუდება) არა სჩანან... უკაცრავად, თქვენი ქირიმე... დაბრძანდით... სიხარულმა გამომაყრუა!..

დარეჯან. ნუ სწუხართ!.. ჩვენ აქ მეტნივართ, აგრამ აი საბამ—წავიდეთ და წავიდეთო! სონა თი თქმის ჩვენ ხელშია გაზრდილიო!..

დარ. ჩვენთვის დიდი პატივია მაგისთანა ყურადღება...

(შემოდის აჩქარებით თამა)

თომ. მგონი მოდიან...

დარ. მართლა?

(შემობრბის ვარჯი)

გიორგ. მოვიდნენ! (ისევ უკან გაყარდება)

(დარა დაფაცურდება: ჯერ მარჯვნივ წავა, მერე უცებ მორეაღდება და შუა კარებიდან გავა. მარცხ უკან განხედავს)

თამა. (სიცოცხლე დაეცემა რამდენადც ეს შეუღიან მის მოდელი სხეს) პა, პა, პა, დაფაცურდნენ... ვინ იცის, თუ ვინ მოდიან!..!

(მთისმის შესვლადრის ფიფილ-ხივილი, კონა. დარას ხმა: „სონა, გენცვადე!“ „შაქრო, შეიღო“)

დარეჯან. (საბას ჩუმათ) ცხვირი ნუ ჩამოგიშვი-კარებში გამჩნდება სონა! უკან მისდევს მარა, მერე შაქრო, დარა! სულ უკან მისდევთ ვიარგი ბარგით. სონა შუა ტანის, ღამაზი ქაღა, მაგრამ ფერ-მისდელი, მოდელი სხე, უსიცოცხლო. კარებში შედგება დატყარდება აქ შეფეთ! მერე მამს მოუხლოვდება და აკაცის-ადნივ იდამება! მიუბრუნდება საბას და დარეჯანს უყურებს, ასე გონა, ვერა სცნობსო. შაქროს დაფაცი-ღამას და ანტიის მეტი არა ეტყობანა სხესუდ! მამა ოდნავ აკაცებს, უგულოდ.)

დარეჯანი. (მოუხლოვდება სონას და ხელს მოჭკადებს) ველარ გვიცან, სონა? (ჭკონის)

საბა. (თავუფს მართმევს) პაწაწა სონას ძველი მეგობრისგან.

დარეჯან. (შაქროს კეკლეობით) დავაყაცებულხართ. (ხელს ართმევს) შაქრო უგულოდ თითქმის უზრდელად სალამს აძლევს დარეჯანს და საბას, მერე უკან კუთხისკენ მიდგება)

გიორგი. დედი, ეს ბარგი სად გავიტანო?

დარია. მანდ, კუთხის ოთახში შეიტანე, შვილო. (გიორგი გარბის).

დარეჯან. აბა ეხლაკი წავიდეთ საბა.

დარია. რას მიეშურებით?

დარეჯან. შეხვედრისთვის კმარა... ეხლა თქვენ საკუთრებათ დავიტოვებთ ჯერ... ნახვამდის (სონას ესევე) უფრო გალამაზებულხარ. ხი, ხი, ხი.

საბა. (ხელს ართმევს სონას) ჩემი დის სიტყვები ცოტათი მინც რომ საიქვიანო იყვნენ, მეც გავიმეორებდი. ხე, ხე, ხე. (ეველას თავს უკრავს და გადიან. თამა და დარია გააცილებენ. სონა გაშტერებული თვალს გაუფლავებს)

მარო. (სონას წელსუდ ხელს მოხვევს) ბიყუშები წავიღნენ... მოდი დაჯექ... მაიცა ერთი კარგათ გაგზინჯო... (ახლო ათვალეურებს და ჭკონის... თამა და დარიაც ბრუნდებიან. დარა სონას შეორე მსრადგან მოუყვება თამა ცალკე ვდება შაქრო კუთხეში გასუშებული ზის.)

დარია. (ესევე სონას) ჩემო გოგო... ეხლა რო გორა ხარ?

სონა ეხლა არა-მიჭირსა... მხოლოდ დავიღალე.

დარია. (შაქროსკენ მამურებს) შენა, ჩემო ბიჭო? (ესევე, ჭკონის) რამ დაგაღონა ვერე?

შაქრო. (ცოვად) დაღლილი ვარ, დედი. (გიორგი შემოყარდება, სონას უკანდან მოესევეს და აკონებს. სონა აღერსით თავსუდ ხელს გადუსვამს. თამა დადნებული ზის და ჩუმად ათვალეურებს შვილებს. მერე ამოიბრებს, თავს გაიქნებს და დინჯად გავა)

მარო. ეხლა მეც წავალ... დაისვენეთ... იმდენი მაქვს სათქმელი, იმდენი... (ჭკონის) სონას კუშვიდობება ევლას და გადის) (შაქროს) წადი შვილო გასუფთავდი იქნებ პირს დაიბან,

დარია. (სონას) შენა, ჩემო კარგო? (ესევე ჭკონის) მოიხადე შლიაპა... ვისადილოთ.

სონა. კარგი დედი.

დარია. (წამოდგება) ეხლავ მოვამზადებ. (კიდევ აკაცებს და გავა)

სონა. (იხდის შლიანას. დადნებული, სუვდიანი თვალებით ათვალეურებს თამას) ისევ აქ... სამუდამოდ... (ტუჩები უთრთის და ტირილს ვერ იმტრებს. დაეშვება ხელებზე და ქეთინებს (შემოდის დარა.)

დარია. აბა, ჩემო გოგონი... ეს რა არის? სტირი? (მოესევეს)

სონა. წამოდგება ცრემლებს იშრბას, თავს ძაღს

ატანს და იდიმება) ძალიან დალილი ვარ, დედი...
(ესევე) წავიდეთ... ვისადილოთ... (მიდან სტომით
შემობის გიჟობა)

ღარია. (სონას წინ გაუძეებს და გიჟობის მიუ-
ბრუნდება შეხვევა ალერით და ჩუმად) შენი ქირიმე
გიორგი, კატლეტს ნულარ აიღებ... იქნება სონას
და შაქროს არ ეყოთ...

გიორგი- (შოხვევა დედას) არა, ავიღებ, დედი-
ქვინის. მიდან

6. შუიკაშვილი.

ფ ა რ დ ა .

ეროვნული მოძრაობა.

საინტერესო უნდა. მთელი ევროპის უურადდება ეს,
და მიქეულას სამი კუთხისკენ, კაცობრიობის ოკეანე-
თითქმის დამზადებული და მიწვნარებული, ამ სამი კუთ-
ხეში სდულს და თითქმის ტალღებსაც ისვრის. ეს კუთ-
ხეები არიან:

- ფინლანდია,
- აღბანია და
- კუნძული კრიტი.

ფინლანდიაზე უწინ შენ და ლანარაკი. ესდა სიტყვის
გაქანურება არ მინდა. უველამ იცის, რომ ფინლან-
დია რუსეთის ერთი ნაწილია, მაგრამ ისეთი ნაწილი, რომელსაც
ჩვენ თავისი ავტონომიური წესწობილება. ფინ-
ლანდიას აქვს თავისი კანონმდებელი საკრებულო სეიმი,
და თავისი სამინისტრო სენატი. ეს იმას ნიშნავს, რომ
კანონმდებლობა და მართვლობა ფინლანდიაში რუსეთზე
დამოკიდებული არ არის, არც რუსეთის სამინისტროს, არც
სენატს, არც სახელმწიფო სათათბირს და საბჭოს — არა
აქვსთ არავითარი კავშირი და სუბიექტური ფინლანდიაზე.
მხოლოდ საერთაშორისო წარმომადგენლობა და სამხედრო
მართვლობა არის რუსეთის ხელში და ამ უფლებებზე და-
მოკიდებულებაში ისტეპა რუსეთის სუვერენიტეტი.

ესდა საქმე სწავიერ მადის. იმ ზარტას, რომელიც
განაგებს ესდა რუსეთის სეპარატს, მოსვენებას არ აძლევს
ეს ავტონომია, ეს თავისუფალი განვითარება ფინლანდი-
ისა. უკვე შეიმუშავეს კანონმდებელი და სახელმწიფო სა-
თათბირში შეიტანეს კადეც. ამ კანონმდებლის ძალით
უნდათ მოხდეს ფინლანდიის ავტონომია. თუ ეს კანონი
მიღებული და დამტკიცებული იქნება, მაშინ ფინლანდია
უნდა დაემორჩილოს რუსეთის დაწესებულებათა კამკობას
და კანონმდებლობას. მაშინ ფინლანდია, რომელიც ამ უკან-
ასკნელ საუკუნის განმავლობაში თავისუფალი ქვეყანა იყო,
უნდა გახდეს ისეთივე დამონებული და დამორჩილებული ნა-
წილი რუსეთისა, როგორც არის ზოლონეთი ან საქარ-
ოველო.

ამ რეაქციონულმა მოძრაობამ რუსეთში დიდი ალია-
ქითი ასტეხა, მოქალაქე რუსს ჭვრევენია, რომ მისი ქვეუ-

ნის ზოლიტიკური განხლებოა იწევებს მშვიდობიანის ერის
თავისუფლების განადგურებით. სახელმწიფო სათათბირში,
ქვე არ არის, დიდი კამათი ასტედევა ამ კანონმდებლის
განხლების დროს და დიდი განხეთქილებაც მოხდება.

აქ განსაკვირებ არაფერია. წადმიადგინეთ, რუსეთში
კი არა, საზღვარ-გარედაც მთელს ევროპაში დიდი მოძ-
რაობა ატედა ფინლანდიის სასარგებლოდ. ჯერ შენბიერე-
ბმა ავიდალეს ხმა ისტორიულ და აურიადიული საბუთებით
ხელში. მათ გამოაცხადეს, რომ ეს გამოცლაშქრება რუსე-
თისა ფინლანდიის ავტონომიის წინააღმდეგ მოკლებულია
ეოველს აურიადიულ საბუთებს და საშარლოაინობას. შერე
ინგლისის დიდი ქალაქების სავაჭრო ზედატეხებს, ბელგიის
და ინგლისის ზარდაშენებებს, საფრანგეთის მოწინავე ზო-
ლიტიკურ მოღვაწეებს — და რა ვინა, ვინ კადე — ერთის
ამბით წარმოსთქვეს იგივე აზრი და კრძალვით და მორი-
დებით გამოუგზავნეს რუსეთის სათათბირს „მეტყობრე-
ლი მოხსენება“ — არ ჩადინათ ეს სამარცხვანი საქმე.
და არ განადგურათ ფინლანდიის ავტონომია.

ფინლანდიის მდგომარეობა და ის ბრძოლა, რომელ-
საც განიცდის ეს განათლებული მხარე, მეტად საინტერე-
სოა უფრო ჩვენთვის — ქართველებისთვის. თუ მართლა
ფინლანდიის თავისუფლებას მოუდეს ბოლო, თუ ჩამაგებს
მისი ავტონომიური წესწობილება, — საქართველოს რდა
იმედი უნდა ჭქონდეს ახლო მომავალში?

*) გადავიდეთ ოსმალეთზე. როგორც მოგახსენებთ,
განათლებულ ქვეყნების უურადდება მიქეულაა აღბანას
და კრიტიკაენ. აღბანია აჯანყებულია: მთელი ერი თა-
ვიათფეხზე შეიარაღებული ფეხსე წამოდა და ბრძოლა
გამოუნდა ოსმალეთს. — უფრო თავისებურად მოაქვს ეუ-
ნძული კრიტი. ხელის წარმომადგენლებმა ზარდაზორ შე-
ჭვიტეს ერთგულებაზე საბერძნეთის შეფეს.

ორივე ეს მოვლენა ითხვავს ზოლიტიკურ დავასებას.
— დაფასების დროს სახეში უნდა გქონდეს ეოველთაის
ჩვენი ქვეყნის და ჩვენი ხელის სარგებლობა. ჩვენთვის,
ემი ახრათ, დადს უბედურებას წარმომადგენს ოსმალე-
თის დაცემა, მისი დამცირება და დაქუცმაცება. ჩვენთვის
უფრო სასარგებლოა, თუ რუსეთი განშემორტეული იქ-
ნება უფრო ძლიერი და განათლებული სახელმწიფოებითა,
მაშინ რუსეთიც იძულებული იქნება დაადგეს განვითარ-
ების გზას...

ამიტომ აღბანის აჯანყება და კრიტიკა შეუფერებე-
ლი დალატი არ არის ჩვენი სიმშატიის დარსი. აღბანე-
ლებმა არც კი იციან კარგად — რა უნდათ და რას ითხო-
ვენ. მაშინ როდესაც ოსმალეთში შეარდება თავისუფლება
და თანასწორობა, როდესაც მისი თავისუფლოდა ახლათა-
ობა ცდალბას დაიხსნას განსაღვლეისკან სამშობლო და
განამტკიცდეს მისი დანჯღრეული შთაღბობა, სწორედ ამ
დროს აღბანელებს ვერ გამოუგონათ რა, ვარდა აჯანყე-
ბის და შერე რისთვის? აღლავბილურ! თვათაან არ იცაან

*) რედაქცია სრულიად წინააღმდეგი აზრისა ამ საკი-
თხის შესახებ და კიდევ ეცდება მოკლე დროში თავისი
აზრი გამოთქვას.

კიდევ სიცილი უზადო, შეუხამებელი და-ძმისა:
— ლა მასხალა ჩვენი ფუჩინა?!. თითქმის
ორივემ ერთად წამოიძახა სიცილით...

XI

გულის ფანჯალით მიუახლოვდა ხბოს ღვთი-
სო. მართლაც, როგორც კუტამ უთხრა შუადღისას
ბავშვებს ტყეში მისძინებოცო. ხბო კი აქეთ ველზე
გამოსულიყო და ჰსძიოდა.

ღვთისომ გაიხედა ბავშვებისკენ და...—ეს რაა
არის?!. გული საშინლად აუტოკდა, თვალები მოი-
ფშვნიტა და ისევ ბავშვებისკენ გაიხედა...

მაგრამ იქ ბავშვების მეტი არავინ იყო. ტკბი-
ლად ეძინათ...

— უთუოდ მომეჩვენა... თითქოს ფათა თავით
ელგათ!.. ჰმ!.. ეჰ, რაც იქნება, იყოს!.. წამოიძახა
ღვთისომ და ხბო სახლისკენ გამოაქანა...

XII.

... ღმერთის წინ დაემხო ტანჯული სული ჩი
ტოსა და ბელურის ღედისა:

— ღმერთო, გავდარბე ჩემ ჩიტოსა და ბელუ-
რას. ცოცხლებს ბავშვური გულ-ღვიძლი ამოჰგლიჯე
და ჩემ ფეხს შეაჭამეს. რაღა დაჰჩებოდათ სასიხა-
რულო იმ სოფლად ბედ-შავებს.., ვიღა ანუგეშებს
ჩემს მეტი...

ღმერთი უსმენდა.

— რაო, გინდა მკვდრებით აღსდგე?!, არას-
დროს... ეს არ ყოფილა არარაოდეს...

— არა, უფალო, მე მხოლოდ გვედრებ, დრო-
გამოშვებით ვეჩვენო ხოლომე და მოსალოდნელი გან-
საცდელი, ვიდრე ყრმები არიან, თავს ავაცდინო...

— იყოს შენი ნება. მხოლოდ ერიდე შურის-
ძიებას შენი ფეხის წინააღმდეგ. დეე, ცოცხლებმა
მოინელონ თავიანთი დანაშაული!..

— ოჰ, უფალო, გმადლობ!.. აღტაცებით ეამ-
ბორა ტანჯული სული და მყის ქვეყნისკენ უხილა-
ვად გამოსრიალდა...

XIII

გამოელვითათ თუ არა ბავშვებს, მაშინვე აქედ-
იქით ეცნენ. ხბოს ეძენენ: „ფუჩინო, ფუჩინო!“
უკიოდნენ თითქმის ტირილით, მაგრამ სამაგიერო
პასუხი არსაიდან მოისმოდა. სულ ჩაიფუქნენ
საკოდავები. წამს გაიფიქრეს: „იქნებ შინ წავი-
დაო“, და მაშინვე ცოტა იმედ მოსულები სახლის-
კენ გამოქანდნენ. ქაქანით შორიდან კივილი მორ-
თეს: „კუტავ, კუტავ, ფუჩინა ხომ აღ მოსულა!..
კარებში კუტა მოეგება და დაუტატანა:

„აი, თქვე ძაღლის დაყრილებო, თქვენა!..
ერთი ხბო გებარათ და ისაც დაჰკარგეთ?!. სანამ არ
იპოვით ხბოს, შინ აღარ დაჰბრუნდეთ!..

პატარებს წელი მოსწყდათ. გატრიალდნენ
ჟუკან და მოთქმით დაიწყეს ტირილი.

ოლოლების ტირილი ჯერ არავის გაეგონა, და

ამისთვის, ვინც კი შეჰხედა, ყველა გაკვირვებით
ეკითხებოდა: „რათა სტირით ოლოლებო!!“

— ხბო ხომ აღ გინახავთ?!. ეკითხებოდნენ
სამაგიეროდ გულ ამომჯდარი ოლოლები გამვლელთ
და ტყისკენ მიეშურებოდნენ.

ღვთისომ სახლში ისე მოიყვანა ხბო, რომ არა-
ვის უნახავს, და მხოლოდ ანუგებდნენ: „ბედ-შავნო,
მაგისთვის რა გატირებთ, მანდვე იქნება!..“

ტანჯული დედის სული სწორედ ამ დროს ჩა-
მოეშო ტყის პირას, და შემოესმა ოლოლების სა-
სოწარკვეთილი მოთქმა. სულ დაიწო, სულ საბრა-
ლო სული!.. სცადა, რაც პირველად აზრი მოუეი-
და ბავშვების დასამშვიდებლად. ტყის პირად ხბოდ
მოეჩვენა.

ბავშვებმა დაინახეს, და სწრაფად ტირილი სიხა-
რულად შეეცვალათ. გაიქცნენ ხბოსკენ იმათ მისე-
ლამდის ხბო ტყეში შევიდა და გაქრა. ბავშვები
შეცვივდნენ ტყეში. სადამდისაც იმათი თვალი გას-
ჭრიდა ტყეში, სწორედ იქ კიდევ მოეჩვენა ხბოდ.
ბავშვები იქით გაქანდნენ და ხევის პირს წაადგნენ.

„ფუჩინ, სად გაჰლობხალ, ლატომ გვემალე-
ბი?!.“ წყენით მიჰმართეს ლანდს და...—ჩიტო, შენ
ამ ნაპილს აჰყევ, მე კიდევ გაღმა ვავალ... აგელ,
აგელ, მოჩანს ჩვენი ფუჩინო?!. უთხრა ბელურამ და
გაქანდა ლანდისკენ.

ჩიტო კი აჰყვა ზევით ხევის პირს. თან და თან
დაბლა ჩადიოდა, რადგანაც ლანდი ცხადლივ ეჩვე-
ნებოდა. სიხარულით მიქანავდა იმისკენ. იმედი ჰქო-
ნდა ჩაეხვეოდა თავის ფუჩინოს...

შეუმჩნევლად შემოალამდათ. უეცრივ იგრძნეს
სიბნელე და ტანი აუცახ-ცახდათ. ჩიტო და ბელურა
ერთად არ იყვნენ და ამან უფრო შეაძრწუნვა ორივე...

— გოგო, იპოვე?!. წამოიყვირა შეშინებულმა
ჩიტომ...

— ვერაა!.. იმავე კილოთი უპასუხა ბელურამ
ხევის მეორე მხრიდან...

— დალამდა!..

— დალამდა!..

— ლა ვქნათ?!

ჩქარა დაძმანი ერთმანეთს გადაეხვივნენ ქვე-
ვით ხევში და იქვე დაქანცულები მუხის ძირას მი-
წვნენ.

— წავიდეთ შინ!..

— კუტა?!

— მგელი შეგვჭამს!

— წივ-წივ!.. შემოესმათ მუხის ტოტიდან წივ-
წივი...

— ჩვენც ლო ფლოები გვქონდეს, იქ შევჯ-
დებოდით.

— ნეტავი ფლოები გვქონდეს!!!

ტანჯული სული თავს ეღვათ და ნატვრის შე-
სრულებას ღმერთს შეევედრა...

ღმერთმაც უსმინა და შეუმჩნევლად ბუმბულით
შეიმოსნენ ჩიტო და ბელურა...

- ჩიტო!..
- ბელულ!..
- ფლთები მაქვს!.. მივფლინავ!
- მეც!..
- შემოსხდნენ მუხის ტოტზე.
- ფუჩინა?!.
- მოვძებნოთ!..
- თუ ალ მოვძებნით, მგელი შესქამს!..

შეარხიეს ფრთები. ჩიტომ გამოღმით დაუწყა ძებნა და ბელულამ კიდევ გაღმია...

პირობა დასდეს, როცა ერთმანეთთან მისვლა მოუხდებოდათ ეყვირათ: „ჭიტა... ჭიტა!..“

ემძებნენ მთელ ღამეს და ერთი-მეორეს მაღი-მალ ეკითხებოდნენ მწუხარებით: „იპოვე?!“ პასუხი კი ერთი-მეორისგან გულ-დაწყვეტილი იყო: „ვერა!..“

XIV

კარგა შებინდდა. როცა ღვთისო შინ დაბრუნდა. მოიყვანა თუ არა ხბო და კუტას თვალ-წინ მკერდი გაულადრა. მაშინვე გარედ ვავარდა. ვერ შე-ჰსძლო ეცქირნა კუტასთვის. თუ ისჯერ ისევ მთართო-ლარე გულს როგორ დასწვდა და კბილით გაგლი-ჯა, ვერც საცოდავად მფორთხავ ხბოს მზერა შეეძ-ლო. ყელიც კი არ გამოჰჭრა, ისე მიანება თავი... იქით კი არ წავიდა, საითკენაც ბავშვები იყვნენ. მეორე მხარეს. ძალიან ერიდებოდა იმათ ნახვას.

აი, ეხლაც გვიან დაბრუნდა იმ იმედით, რომ ბავშვებს უკვე ეძინებოდათ და იმათ ცრემლიან თვა-ლებს არ ჰნახავდა. მართლაც ციცას უკვე ეძინა. კუ-ტა კი ზეზე დაუხვდა. ის კერის პირას იჯდა. თხი-ლის ტოტზე ხბოს ბარკალი წამოეცო და ცეცხლ-თან აშიშხინებდა.

ღვთისო თავჩაღუნული შევიდა სახლში. ხმის ამოუღებელი გაემართა, კუტას ჯერ ისევ აულაგე-ბელ, თუ ხელ-მეორედ გაშლილ ლოგინისკენ და უნდა მიგდებულიყო, რომ კუტა გამოელაპარაკა:

— კაცო, პური მაინც არ მოგშვიდა, სად და-იკარგე?! აი, ხბოს მწვადს გიმზადებ!..

ღვთისომ შეჰხვდა კუტას, მაგრამ ამავე დროს ცალი თვალი ბავშვების მხარეს გადაავლო. ციცა იქ მიგდებულიყო. ოლოლებს კი თვალი ვერ მოჰჭრა. ჩაღუნა თავი, მართლაც სიმშობილი იგრძნო ამ მაღი-ან მწვადის სუნზე და წაიბუტბუტა:

— მშთან და მაგრე?! და მიეგდო ლოგინზე.

— ეხლავე შეიწვის!.. წამოიძახა კუტამ.

მაგრამ ღვთისოს ეს სიტყვები არ გაუგონია. სიმშობილიც კი მიავიწყდა. მიეგდო თუ არა ლოგინ-ზე, მაშინვე შემოესმა ლაწი-ლუწი, სწორედ ისეთი, როგორც წუხელის და დილას კუტას ლოგინზე ტრიალას და „ვაჰ. ვაჰ...“ ძახილის დროს...

წამს ღვთისო გაშტერდა. მერე გადატრიალდა, და ისევ ის ლაწი-ლუწი შემოესმა. ისევ წამ შესდგა. გადმოტრიალდა კუტასკენ. კიდევ ის ხმაურობა,

კუტა მწვადის შეწვით გატაცებული სულ ვერ

ამჩნევდა ტვთისოს მოძრაობას.

ღვთისო აენტო. საშენელმა ექვმა გაურბინა თავში.

— კუტავ, ხბო რად მომაკვლევინე?!

— ბედ-შავო, და ვერა მხედავ, მოვრჩი?!.

— მე რალა მომარჩენს?! აი, მეც ძვლები მე-მტვრევა... ამ სიტყვებით გადატრიალ-გადმოტრია-ლდა და ყოველ ლაწუნზე კუტასავით „ვაჰ, ვაჰის“ ძახილი დაიწყო...

კუტა ეხლა და მიჰხვდა თავის შეცდომას. ლო-გინი არ აალაგა და ჩინ-ჩხვარი არ გამოგავა. წამს ფერი ეცვალა და წამოდგა, მაგრამ არ დაბნეულა. თითქოს არაფერიო, მწვადი იქვე მიაყულა და ღვთი-სოსთან ღიმილით მივიდა.

— საცოდაო, ციცამ შემოზიდა ჩინ-ჩხვარი ცე-ცხლის ასანთებათ. შენზე ფიქრობდა. მამას მწვადი შაუწვია. ლოგინზედ გაუშლია და ეგა ლაწუნობს.

— კუტავ, მეც ვხედავ, ჩინ-ჩხვარი ლაწუნობს და არა ჩემი გვერდის ძვლები.. დაიყვირა და ზეზე წამოიქრა.

კუტამ ნაბიჯი უკან წაჰსდგა...

— დედა.. —ხმაურობაზე წამოიყვირა ციცამ.

— ნუ გეშინიან, შვილო. ნუ... დაიძინე...

მამაშენს ტყუილად უმზადებდი ცეცხლს. ტყუილად ჰსცდილობდი ამისთვის მწვადი შამეწვა... ეს კი ისე ყვირის, რომ გამოგაღვიძა...

— დედა... ჯერ ისევ გამოურკვეველად წა-მოიძახა ციცამ.

ღვთისო დარცხენილი დარჩა.

— დედა... წამოიძახა კიდევ ციცამ და თვა-ლების მოფშენვების შემდეგ მიიხედ-მოიხედა.

— იყუჩე, ჩემო სიყრწევე, იყუჩე... დაიძინე.

— ოლოლები არ მოსულან...

ოლოლების ხსენებაზედ ღვთისომ ყურები აც-ქვიტა. ციცას გვერდით დააცქერდა. იქ არავინ იწვა...

— კუტავ ბალები სად არიან?!

— არ მოსულან!.. ცივად უზასუხა კუტამ...

— კუტავ!.. გაშმაგებით შეჰხვდა ღვთისომ, და... გარედ ვავარდა...

XV

გარბოდა ტყისკენ ღვთისო და მიბუტბუტებდა: ერთი მოვრეკო „ოლოლები“ სახლში და იმათ წინ კუტას გულს გავუღადრავ, როგორც ხბოს გავუ-ღადრე.

უკვე კარგად იყო შეღამებული, როცა ღვთი-სო ტყის პირას მივიდა. ბნელოდა ტყეში. თვალში თითი არ წაიტაკებოდა. ის მაინც შევარდა შიგ და მორთო ყვირილი... „ოლოლებოოო... ჩემო შე-ილებოოო!..“

მაგრამ პასუხი ვერსაიდან მიიღო. ხან აღმა ეცა ღვთისო და ხან დაღმა, — ხან გაღმით და გამოღმით. თავბირი, ხელები სულ ჩამოეკაწრა; ტანისამოსი

შეპოვებლიჯა. თითონაც ვერ მიჰხვდა და იყვილა: „შვილებოო... ჩიტო... ბელურაა...“

„შვილებოო... ჩიტო... ბელურა...“ ძირიდან —უფსკრულიდან ამოეხმაურა ყრულ ტყე. წამს ყური დაუგდო ღვთისომ და ძირს ჩაიხდა, იქ წყვდიადის მეტი არა ჰჩანდა რა.

— იბოვე?...—მოესმა გაღმიდან ღვთისოს ნაცნობი ხმა ჩიტოსი.

— ვეერაა...—თითქოს იმავე მხარედან მწუხარე პასუხი ბელურასი შემოესმა.

— შვილებო, სიხარულით წამოიძახა ღვთისომ —მე გიბოვით, მე?.

სთქვა ესა და დაქანდა ქვევით, რომ გაღმით გასულიყო. მაგრამ ამ დროს ფეხი მოუსხლტა, თავი ველარ შეიმაგრა და უფსკრულს შურდულის ქვასავით ჩაეშო. „შვილებო... შვილებო...“ ერთი ორჯელ მოისმა ღვთისოს ძახილი, შემდეგ ყრულ ტოტების ლაწა-ლოწი და ოდნავი კვნესა...

— იბოვე?..

— ვეერაა... გულ-საკლავად ეკითხებ-უბასუხებდნენ ერთმანეთს „ოლოლები“...

XVI

როცა განთიადს ერთმანეთს შეჰხვდნენ დაღალულ-დაქანცულები, ჩხევის ძირას ჩაეშვნენ და დაბურულ მუხის ტოტს თავი შეაფარეს. მაშინვე მიეძინათ.

სწორედ ამ მუხის ახლოს ყორებზე მთლად ჩაჩქვილი სისხლში და თავის ტვინში მოთხვრილი ღვთისო ევლო. ღვთისოს ადამიანის სახისა აღარა ეტყობოდა რა, ისე იყო ჩაჩქვილი. გვერდით საცოდავად მოკუზულიყო ბროლა და ოლოლებს შეჰქმუტუნებდა...

ბროლა იმ დამეს ფეხ აკრეფით უკან აედევნა და ფეხ-და-ფეხ მისდევდა. არა შორდებოდა. და აგერ ეხლა იმის ლეშს ჰდარაჯობდა...

გამოედევნათ ოლოლებს მზის ჩასვლისას. მიიხედ-მოიხედეს, მაღლა აიხედეს, სადაც აუარებელი ყვავ-ყორანი თავს დასტრილებდნენ. ბროლას საცოდავი ყფა შემოესმათ. დაჰხედეს... ვერაფერს მიჰხვდნენ. ცნობის მოყვარეობამ წაჰსძლია და ლეშისკენ გაფრინდნენ. ბროლამ სიხარულით კულის ქნევა დაიწყო და ახმაურდა. ოლოლები შორი-ახლოს ქვაზე წამოსხდნენ. ბროლა გაწვა მუცელზე და ხოხვით და კულის ქიციანით ალერსის ნიშნად ოდნავ უახლოვდებოდა...

ყვავ-ყორანთ დანიხეს თუ არა ორი ბუმბლიანი ლეშის ახლოს, საითთაოდ დაეშვნენ და მორთეს ყაყანი—მოლაპარაკება. ოლოლები გაკვირვებით უტკერდნენ ყოველივე ამას და ყურს უგდებდნენ ყვავ-ყორანის მსჯელობას. გაიგეს იმათი ლაპარაკი. იმაზე ჰქონდათ ბაასი, თუ იმათგან პირველად ვინ უნდა დაჰჯდომოდა ლეშს და ჭამა დაეწყო. ესმოდათ და უკვირდათ. ერთმა ბებერმა ყორანმა გად-

ოჰძახა: „ე-, თქვენ ენა ხართ?.. ვეტყობათ გულად... მოდიო, ჯერ თქვენ დაიწყეთ ჭამა და თუ ძალშია არა ვითხრათ რა, მაშინ ჰვენ მოვალთ...“

გადაჰხედეს ერთმანეთს ოლოლებმა... ტანი გაუფრქოლდათ, მაშინვე ორივემ კამარა შეჰკრეს და გაფრინდნენ. ბროლა საცოდავად აწკმუტუნდა.

ბელურამ და ჩიტომ ვერ იცნეს ბროლა. ბუმბული გამოესხათ თუ არა, მაშინვე ფრინველების თვისება მიიღეს და ადამიანის ხსოვნა დაჰკარგეს. ახსოვდათ მხოლოდ ერთი რამ. ეს—დაკარგული ხბო და ამისთვისაც იქცნენ ფრინველებად, რომ თავიანთი საყვარელი ხბო უფრო კარგად მოენახათ და ეპოვნათ...

შ. არაგვისპირელი.

სალიტერატურო და სამუსიკო დილა

ტფილისის სათავად-ამნაურო გიმნაზიაში.

ეს დილა განსაკუთრებით საყურადღებო იყო მუსიკალურ განუფიქრებლად. ტუედიან გამოდგა ის ხმები, რომ სამუსიკო ნაწილი ამ გამაზნაში ჩანებულად არის დაუნებელი. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ დამსწრე სწავლადეობა აღტაცებული იყო. მშვენივრად ჰქოდათ გაზრთვნილი ბ-ნ ზ. ფადაშვილს—ამ ნაწილის გამკეს—მომდევრდთა და დამკვერდთა სორო—ორკესტრი. ამის თვალსაზრისით მჩვენებელია რამდენიმე სერიალული სისიმდერო და სორკესტრო ჰანგი სოროს და ორკესტრის მიერ ხელფანურად ასრულეული, მაგალითად სინტერმელია „ბეკავა და მ“-დან სწავრო მასლას. მისი მუსიკა ქალაქური უანსა ბაათურა ჩავიფანის ოქერა) ინტერმეცო „სოფლის ნატოასნებიდან“ (მასკანის ოქერა) ნამეტნადა უკანასკნელი ჰანგი შესრულა ორკესტრმა დიდის გრძობა-მეტეველებით. თუ სანეში მიუიღებთ ამ გარემოებას, რომ ორკესტრა სრული არ არის, ჩასატევაი სერავეები მთლად არ ურევა ორკესტრში, დამკვერდთა უნარმა ერთი ორად უნდა იმატოს მსმენელის თვალში.

დადი გულისმარება გამოიწვია სწავლადეობაში ბ-ნ ანდრია უანსაშვილის ასლამ ნაწარმოებმა—ბალეტის სტენამ ოქერადან „გუფანის ტეასანია“. ბ-ნი უანსაშვილი ჩვენ მემუსიკეთა შორის ერთი უნაჭკერესთაცანია. ქართულ სწავლადეობას კარგად ახსოვს მისი სამშობლო—კრებული ნაწი ჰანგებისა, რომელიც ერთმანეთზედ ხელფანურად არის გადასმული, რის გამოისობათაც იგი მთლად ნაწარმოების შაბტკლიდებანს აწვევს მსმენელის გრძობა-განებაში. ბ-ნი უანსაშვილი თავის ნაწარმოებთათვის კურ-კურბათა ქალაქის სლხერ მუსიკაში ჰნავეს ბ-ნი უანსაშვილი მატრფილავა მელდიისა და ამ მხრავიგი კარგი ხელფანია. მისი მუსიკა მუდამ სისამაგნა, სასურთი მოხსენია, დამტკბამელი და ამიტომაც ადვილად გასაგრეტელებელი უკანასკნელი ნაწარმოები ბაათურია კინტურ ლეკურ ჰანგებ ჩართული. მსმენი-

ერა დასწავისი, ბალეტისა, რომელსაც უფრო დაბნაილუ ურ-სიმოფონიური ერი სდევს.

დადს სამსახურს გაუწევდა ბ-ნი ყარაღაილი სამ-შობლო ხელფანებს, რომ ნამდვილ ხალხურ— ე. ი. არა მარტო ქალაქურ —ჭანგების შემუშავებისათვისაც მოეკადა ხელი. აი, სწორედ ამ ჭანგებშია „ნიკთა სიუხვე“ ქარ-თველ ერისა და ბ-ნ ყარაღაილის ნარხარი ნიჭი, დარ-წმუნებული ვარ, — აქაც თავისუფლად გაშლიდა ფრთას. ბ-ნ ყარაღაილის ორმა ნაწარმოებმა თავანთიფავად და-გვანახვა, რომ მას აქვს ის განსაკუთრებული ადლო, რომ-მლის საშუალებით სულის და გულის იერს ართმევს ამ თუ იმ ხმას და მეტე ეს იერს ნიშნუეცვლელად გადაქვს შემუშავებულ ჭანგში. ეს თავისება ნიჭისა უეჭველად სჯა-როა, თუ შემუშავებს უნდა, რომმის შემოქმედებას ერთე-ნული სახეობა ჭქონდეს... და მსოფლივ ამ გზით განვი-თარდებთ ამა თუ იმ ერის ხელფანება.

საზოგადოდ „დიდა“—მ მშენიერი შთაბეჭდილება იქონია დამსწრე საზოგადოებაზე ი.

ნუცალ ხანი

ისტორიული მოთხრობა.

(გულდნი ძმებს კატეს და მიტროს).

მთელი არსება მოცხუმა, მოეწამლა მეცხვარემ რა გაიგო თავის ქვეყნის ვითარება. ბარს, შხამიან კლანჭებმა შეგბოჯა მის გული და უწყალოდ დაუწყ-ყო ქვეჯნა, სრული სიჩუმე ჩამოვარდა, სამნივე კარგა ხანს ისხდნენ დადუმებულნი და შეჭურებდნენ ცე-ცხლს, რომლის ალი ხარბათ ევლებოდა დეკს და ანათებდა მათ დაღვრემილ სახეს.

კაცო, ნუ თუ სხვა სახსარი, სხვა გზა არ იყო, რომ ეგ გაუგონარი სირცხვილი არ დაგედოთ ჩვენ თავს, ჩვენ ქვეყანას? ნაღვლიანათ წარმოსთქვა მეც-ხვარემ.

— არ იყო. დროებამ მოიტანა,

— როგორ არ იყო, თითქო საყვედურით უთ-ხრა მეცხვარემ, — ვერ გაუძლებდა განა თუ შეთი შენი ნუცალი ამ ერთ კვირასაც. სანამ მეფე მოგვეშველე ბოდეს?

რა გამოვიდოდა, თუნდაც რომ გაგვეძლო, უპასუხა ითაბანულმა დიდ-დიდი აშენებული სოფლე-ბი მიწასთან გაასწორა, მცხოვრებნი ამოიკლიტენ, მერე ამ ერთ კვირას რამდენი სისხლი დაიღვრებოდა, რამდენი ნადირი გაწყდებოდა. პატარა თუ შეთი მეტს ვერც შესძლებდა. რა გაძლებდა იმისთანა გაძლება, თუ-კი ბოლოს ხალხი აღარ დარჩებოდა, ამოწყ-დებოდა უთანასწორო ბრძოლაში?! აი ანთამ ამისათვის გადაზღო თავი, რომ მათ აკმარები-ნა თავის სამშობლოს უბედურება, რა უბედურებაც დაატყდებოდა მას ამ ერთ კვირაში. უნდა ვადაედო თავი დიაცსაც, მაგრამ ვაშა მას, რომ ნამუს შეუ-ბღალავი წარუდგა თავის მშობლებს სულეთში..,

გიორგი ადგა და რა დაათვარიელო ცხენები წამოიხუ-რა ნაბადი და აქვე, ცხენების ახლო მწვანეზე წამო-წვა დასაძინებლად. დაწვენენ ითაბანული დამწყემსიც, ჩაქრა ცეცხლიც და მით მთელი ბინა ისევ სისხ-ლით მოიცხო: წამოწვა ომლოელი დასაძინებლად, მაგრამ ძილი არ მოსდიოდა. დახუჭა თვალეზი თუ არა ტირინე წარმოუდგა წინ. ეს ტირინე რომელიც ამ რამდენიმე ხნის წინ იდგა მის წინ და საყვედურით აღსავსე თვალეზით შეჭურებდა მას. წამოვარდა ზე-ზე აქიტი თვალეზი და შუბლზე მაგრად გადისო ხელი. მივიდა ცხენთან. ცხენი არხეინად გემრიე-ლად ახრამუნებდა ნოყიერ მწვანე ბალახს, როდესაც პატრონი მიუახლოვდა აიწია თავი აცქიტი ყურები და დააქქერდა. შემდეგ ერთი დაიბღერტა ფაფარი, დაიფხრუტუნა და ისევ ჩაპყო თავი მწვანეში სიბნე-ლე, სიჩუმე მყუდროება რალაც საშინელებას წარმო-ადგენდა გიორგისთვის. დასამშვიდებლად ხან გაივლ-გამოივლიდა, ხან ჩამოჯდებოდა რომელიმე ლოდზე, მა-გრამ ვერა და ვერ მოიშორა დის სურათი, ვერ დასც-ლის გულს, რომელიც საშინელ ცეცხლში იხრუკება... თეთრად შეიღება აღმოსავლეთი. ბევრმა ხანმა არ გასტანა. მთების მწვერვალოების წვერიდგან ამოპყო თავი ღამის გუშაგმა. მისი თეთრი რგოლი მალა და მალა იწეოდა. ამა ამოვიდა და ნაღვლიანად გადმო-ხედა მიმინატურო დედამიწას. თითქო რალაც სევდით აღტურვილიყო ეს ღამის დარაჯი. მოქუშული და წა-რბ შექმუნული მისი სახე თითქო გვისაყვედურებდა ჩვენ დედამიწის მატლებს-ადამიანებს გაუმაძღრებს, ერთი ერთმანეთის სისხლის სმას, ვერაგობას, შურსა მეტიჩრობას და ყოველ გვარ საძაგლობას... თითქო ამბობდა: ადამიანო, რალა გინდა? რა გაკლია? ხომ ყოველ სიკეთით უხვად ხარ დაჯილდოებული იც-ხოვრე ტკიბლად, მშვიდად, გადახვიე მმას მეგობრულ ხელი და იბედნიერე სანამ ხართ სამწყო, მაგრამ მოვა დრო, რომ ადამიანის გული დაკმაყოფილდეს, გა-ძღეს!..

გარემო ბუნება მეტის მეტი თვალ და გულწა-რმტაცი იყო. წყვილია ავე-ხვევების უფრსკრულეზი მონახა. მიყრილ მოყრილი მთები ჩახტუილიყვენ ერთმანეთში და ტკიბლად ჩასძინებოდნ. აქა იქა, როგოც დარაჯნი აშვერილიყვენ. მათი ქვიშიანი მწვე-რვალეზი დაჭურებდნენ თანამომქმეებს. ძირს ღამის ბურუსში მოსჩანდა კახეთი. მომხიბლავად ტკიბლად ჩასძინებოდა და ზაფხულის სიცხის ბულისაგან შე-წუხებულს მიეშვირი გულ-მკერდი მთის სიოსკენ გა-საგრილებლად, მისძინებოდა თავის კალაპოტში ალაზანსაც. და ოდნავ-ლა ბუტბუტებდა გაისმოდა მშო-ბელ ქვეყნის კენესა და გმინვა,.. ეჰ, კახეთო, გული ამიტოკდება, სისხლი ამიჩქროლდება, რალაც სიამოვ ნება ამიტანს ხოლმე როდესაც გადმოვხედავ სამშო-ბლო მთებიდან. მშვენიერი ხარ. ყველაფრით უხვად დაჯილდოვებული, მაგრამ რამდენიც კარგი ხარ, იმდენად გული უკვდება შენ უბედურ შეილს...

ივ. ბუქურაული.

რედაქტორ-გამომცემელი: პეტრე სურგულაძე.